

ارائه الگوی توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز

محمدعلی جعفری گرجی^۱، رضا نجفیگی^{۲*}، ابوالحسن فقیهی^۳، محمدجواد کاملی^۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۱۰/۲۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۹/۲۱

DOI: 10.30495/JISDS.2023.70883.11827

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز انجام گردید. پژوهش حاضر از نظر هدف بنیادی و از نوع کمی به روش توصیفی-تحلیلی بود که با رویکرد مدلسازی معادلات ساختاری بر مبنای روش پیمایشی اجرا شد. جامعه آماری شامل کارکنان و مدیران ستادی و کارشناسان بانک‌های دولتی که بر اساس فرمول کوکران ۲۹۱ نفر از آنان بصورت تصادفی برای روابط بین متغیرها انتخاب شدند. برای تحلیل داده‌ها از مدلسازی معادلات ساختاری و نرم‌افزارهای SPSS و PLS استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که بر اساس الگوی بدست آمده شرایط علی توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز عبارتند از: "دادن مشاوره برای عرضه خدمات از سوی نیروی انسانی مجرب"، "حفظ و تامین منابع و محیط زیست از سوی تامین‌کنندگان"، "شرایط زمینه‌ای توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز عبارتند از: "بازسازی فرهنگ جامعه"، "ویژگی‌های سازمانی"، "ارزیابی مدیران مبتنی بر شایسته‌سالاری"، "تحلیل محیط سرمایه‌گذاری"، "شرایط مداخله‌گر توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز عبارتند از: "نظام حقوقی"، "نظام سیاسی و محیط زیست"، "نظام مالی" و استراتژی‌های توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز عبارتند از: "تحلیل استراتژیک"، "تامین منابع مالی از سوی مشارکت‌کنندگان"، "بهبود شرایط سیاسی و ارتباطی" و "کنترل ریسک به منظور جذب طرح‌های سرمایه‌گذاری". بنابراین مدیران بانک‌های دولتی ایران باید با اهداف و برنامه‌های بانکداری سبز آشنا بوده و آن را در رأس چشم‌انداز و مأموریت صنعت بانکداری قرار دهند.

واژگان کلیدی: توسعه پایدار، بانکداری پایدار، بانکداری سبز، روش مدلسازی معادلات ساختاری

^۱ دانش آموخته دکتری مدیریت دولتی، گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
(E mail: maj_gorji@yahoo.com)

^۲ استاد مدیریت دولتی، گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
(E mail: rezanajafbagy@yahoo.com)

^۳ استاد مدیریت دولتی، گروه مدیریت، دانشگاه علامه طباطبایی، استاد مدعو، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
(E mail: faghihibolhassan@gmail.com)

^۴ دانشیار (بازنشسته) گروه مدیریت، دانشگاه علوم انتظامی، تهران، ایران.
(E mail: p.h.d.kameli@gmail.com)

۱- مقدمه

پیشرفت اقتصادی جوامع امری اجتناب‌ناپذیر است اما در طول قرن گذشته جهان به الگوی رشد اقتصادی ناپایداری دست یافته است. بنابراین توجه جهانی به چالش‌های اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی در زمینه توسعه پایدار^۱ اهمیت خاصی یافته است. چالش‌های موجود گویای این واقعیت هستند که بدون توجه به توسعه پایدار کشورها نمی‌توانند به حیات سالم و بهینه خود ادامه دهند (عطائی قراچه، داودی و هرتمنی، ۱۴۰۰). توسعه پایدار یکی از مهم‌ترین عوامل هدایتگر روند استراتژی‌های کسب و کار است و کمیسیون جهانی محیط‌زیست^۲ آن را توسعه‌ای تعریف کرده است که نیازهای زمان حال را برآورده می‌کند، بدون آنکه توانایی نسل‌های آینده را در برآوردن نیازهایشان به خطر اندازد (شاهبندرزاده، کبگانی و شجاع‌الدین، ۱۳۹۵). بنابراین توسعه پایدار به معنی یکپارچگی اهداف اقتصادی، اجتماعی و محیطی یک جامعه و کوشش در جهت نیل به آن اهداف و در نتیجه، به حداکثر رساندن کیفیت زندگی انسان حاضر با در نظر گرفتن نیازهای نسل آینده است.

امروزه دیگر نمی‌توان به توسعه پایدار به‌عنوان یک انتخاب نگرست؛ بلکه یک تعهد است که تمام بازیگران دولتی و غیردولتی باید برای نیل به توسعه پایدار تمامی مساعی خود را جهت گذار به اقتصاد سبز بکار بندند (نجف بیگی، ۱۳۹۷). در حالی که در کشورهای در حال رشد بیشترین تمرکز مفهوم توسعه پایدار بر توسعه اجتماعی - اقتصادی مثل کاهش فقر، دسترسی به مراقبت‌های بهداشتی و امکانات آموزشی و رشد اقتصادی است؛ در کشورهای توسعه‌یافته، توجه بیشتر به جنبه‌های زیست‌محیطی^۳ توسعه اقتصادی است (فورتونسکی، ۲۰۱۱). ابعاد اجتماعی و زیست‌محیطی توسعه پایدار، برخلاف بعد اقتصادی آن، ناملموس تر و سنجش آن نیز مشکل‌تر است (راینسون، ۲۰۱۲).

بنابراین یکی از محورهای اصلی توسعه پایدار توجه به ملاحظات محیط‌زیستی در اقتصاد است که در چارچوب مفاهیم توسعه پایدار بانک‌ها مطرح می‌شود. در این راستا امروزه بانک‌ها سعی در بکارگیری اصول پایداری و حرکت در جهت پایداری شدن نموده‌اند در نتیجه مفهوم بانکداری پایدار^۴ مطرح شده است که راهبرد اصلی آن حمایت همزمان از توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی و تأمین منابع آینده جهان است (عطائی قراچه، داودی و هرتمنی، ۱۴۰۰). طبق تعریف برنامه محیط‌زیست سازمان ملل متحد^۵، توسعه پایدار بانک‌ها الگویی است که به افزایش رفاه و سطح کیفیت زندگی افراد، ایجاد اشتغال و برابری اجتماعی می‌انجامد و خطرهای زیست‌محیطی و کمبودهای اکولوژیکی را بسیار کاهش می‌دهد؛ به عبارتی دیگر چارچوبی است که در سایه آن زندگی انسان‌ها پیشرفت می‌کند و عدالت اجتماعی پدید می‌آید و در عین حال، خطرهای آسیب‌های زیست‌محیطی به کمترین میزان خود می‌رسد (رحمان و همکاران، ۲۰۱۳). بر اساس تعریف گزارش بانک جهانی^۶، توسعه پایدار بانک‌ها راهکاری است که در استفاده از منابع طبیعی، به حداقل رساندن تأثیر آلودگی‌های محیط‌زیستی، انعطاف‌پذیری محیط‌زیست در مواجهه با خطرهای طبیعی، و مدیریت محیط‌زیست و سرمایه‌های طبیعی برای جلوگیری از حوادث فیزیکی مؤثر است. بنابراین، این اصطلاح بر ملاحظات محیط‌زیستی، حفاظت از زمین و اکوسیستم‌های آن تمرکز دارد و در حال تبدیل شدن به نمادی برای آگاهی در مورد سازگاری با محیط‌زیست در جهان است (راجش و دیلیپ، ۲۰۱۴). توسعه پایدار بانک‌ها سبب رشد درآمد و اشتغال از سوی سرمایه‌گذاری‌های عمومی و خصوصی می‌شود و به کاهش انتشار کربن و آلودگی، افزایش بهره‌وری منابع، جلوگیری از نابودی تنوع زیستی و خدمات اکوسیستم کمک شایانی خواهد کرد، بنابراین بانکداری پایدار در جوامع توسعه یافته محور فعالیت نهادهای مالی و اقتصادی می‌باشد (عطائی قراچه، داودی و هرتمنی، ۱۴۰۰).

چنانکه گفته شد یکی از صنایعی که نقش مهمی در حفظ محیط زیست دارد صنعت بانکداری می‌باشد؛ صنعت بانکداری به دلیل مصرف بالای انرژی و انبوه صورت حساب‌های کاغذی یکی از مهم‌ترین صنایع تهدید کننده پایداری محیط زیست است. این صنعت امروزه می‌کوشد تا با به حداقل رساندن اثرات منفی عملیات خود بر محیط زیست پایداری خود را افزایش دهد (ابراهیمی، ۱۳۹۹). در واقع بانک‌ها نقش محرکی را بازی می‌کنند که صنعت کشورها را به سمت پایداری سوق می‌دهند (موسوتو و

همکاران، ۲۰۱۵). بخش بانکی یکی از منابع اصلی تامین مالی سرمایه‌گذاری برای پروژه‌های تجاری است که این پروژه‌ها از مهم‌ترین فعالیت‌ها برای رشد اقتصادی هستند. بنابراین بخش بانکی می‌تواند نقش مهمی در ترویج سرمایه‌گذاری پایدار محیط زیست و مسئولیت اجتماعی ایفا کند. از آنجا که بخش بانکی یکی از سهامداران عمده در بخش صنعتی است با ریسک‌های اعتباری و مسئولیت مواجه است، علاوه بر این اثرات زیست محیطی ممکن است کیفیت دارایی‌ها و همچنین نرخ بازده بانک‌ها را در بلندمدت تحت تاثیر قرار دهد، بنابراین بانک‌ها باید سبز شوند و یک نقش فعال در زمینه محیط زیست ایفا کنند (کردنوری، عدالتیان شهریاری، عزیزی و کاباران زاده قدیم، ۱۳۹۹).

در گذشته به دلیل ماهیت خدماتی فعالیت‌های بانک، توسعه پایدار در زمره استراتژی‌های این نهاد مالی در نظر گرفته نمی‌شد و استراتژی اصلی بانک‌ها صرفاً افزایش سودآوری و سهم سهامداران بود (آکین و یلماز، ۲۰۱۶) اما امروزه بانک‌ها که مهم‌ترین نهاد اقتصادی هر کشور هستند، نقشی انکارناپذیر و زیربنایی در توسعه پایدار آن کشور دارند. در دنیای امروز بانک‌ها در همه کشورهای جهان نقش اصلی و اساسی دارند و سیاست‌ها و راهبردهای آن در توسعه اقتصادی، ایجاد اشتغال، درآمد ملی و دیگر موارد مؤثر بوده است (کاظمی، ۱۳۸۷). از میان انواع بانک‌ها، بانک‌های تجاری مهم‌ترین اجزای صنعت بانکداری‌اند که مستقیماً ظرفیت توسعه پایدار صنعت بانکداری را، از طریق کارآیی عملیاتی و سطح مخاطره، منعکس می‌کنند (یانگ و ژائو، ۲۰۰۹). در دهه‌های اخیر بانک‌های تجاری با روند جهانی شدن^۷ و نگرش‌های مشتری‌مدار^۸ مواجه شده‌اند و در نتیجه، تحول و تغییراتی اساسی را از سر گذرانده‌اند (کاظمی، ۱۳۸۷).

بانکداری پایدار یک مفهوم جدید در حوزه دستیابی به اهداف توسعه پایدار می‌باشد که خصوصاً در کشورهای در حال توسعه از اهمیت بالایی برخوردار است. بانکداری پایدار رویکردی در جهت پشتیبانی از اهداف نوآورانه شرکت‌های پیشرو است که به دنبال ارائه خدمات و محصولاتی در راستای تامین رسالت‌های اجتماعی و اقتصاد سبز توسعه پیدا کرده‌اند. راهبرد اصلی بانکداری پایدار حمایت همزمان از توسعه اقتصادی و تامین منابع آینده جهان است (عطائی قراچه، داودی، و هرتمنی، ۱۴۰۰). از آنجاییکه مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها افزایش چشمگیری یافته است در نتیجه شرکت‌ها در صدد توسعه محصولات و خدماتی نوآورانه هستند که با اهداف پایداری و حفظ منابع سازگار باشند. این توسعه جدید خود مستلزم منابع مالی است. تامین منابع مالی لازم در بحث بانکداری پایدار مطرح می‌شود. بنابراین بانکداری پایداری رویکردی در نظام بانکی با هدف حمایت از توسعه سبز شرکت می‌باشد (نوبهار، دهقان‌نیری و رجب‌زاده قطری، ۱۳۹۷).

در این راستا ظهور فناوری‌های نوین و ایجاد زمینه‌های مناسب ارتقاء فناوری به ویژه در صنعت بانکداری با اتکا به خدمات و زیرساخت‌های الکترونیکی و بهره‌برداری از این تجهیزات و بکارگیری منابع برای گسترش فعالیت‌های سبز جزء استراتژی‌های نوین سیستم بانکی است (حمیدی و جوانمرد، ۱۳۹۴). بانکداری سبز^۹ عبارت است از؛ ترکیب پیشرفت‌های عملیاتی و فناوری و تغییر عادات مشتری در کسب و کار بانکی، بانکداری سبز مشخص می‌کند که یک بانک به لحاظ زیست محیطی چگونه عمل می‌کند و چطور به سیاست‌های سبز و اخلاقی متعهد است (بیسواز، ۲۰۱۱). اتخاذ سیاست‌های بانکداری سبز به بانک‌ها برای مقابله با ریسک‌های کسب و کارشان کمک خواهد کرد. استراتژی‌های بانکداری سبز دو جزء مدیریت ریسک محیطی و شناسایی فرصت‌ها برای محصولات نوآورانه مالی دوست‌دار محیط زیست را شامل می‌شود. برای مدیریت ریسک محیطی بانک‌ها مجبورند سیستم‌های مدیریتی زیست محیطی مناسب را برای ارزیابی ریسک‌های مربوط به پروژه‌های سرمایه‌گذاری طراحی کنند. مخاطرات می‌تواند با معرفی نرخ‌های بهره متفاوت و سایر تکنیک‌ها مدیریت شود. علاوه بر این بانک می‌تواند خود را از پروژه‌های پر مخاطره کنار بکشند. جزء دوم بانکداری سبز مستلزم ایجاد محصولات مالی و خدماتی برای پشتیبانی از توسعه تجاری با در نظر داشتن مزایای زیست محیطی است که می‌تواند شامل سرمایه‌گذاری در پروژه‌های انرژی تجدیدپذیر، حفاظت از تنوع زیستی، بهره‌وری انرژی، سرمایه‌گذاری در فرآیند تولید پاک و فناوری‌ها، اوراق قرضه و صندوق‌ها برای سرمایه‌گذاری‌های زیست محیطی باشد

(حجاریان و همکاران، ۱۴۰۰). به منظور تحقق بانکداری سبز لازم است پیشرفت‌های فنی و عملیاتی بانک‌ها به سوی کاهش استفاده از کاغذ و مشتقات طبیعی هدف‌گذاری و برای تغییر عادات مشتریان در فعالیت‌های بانکی برنامه‌ریزی شود و این به معنی ارتقاء فعالیت‌های دوست‌دار محیط زیست و کاهش ردپای کربن در عملیات جاری بانک‌هاست (نادینی پرابهو و آیتال، ۲۰۲۱). این شیوه تفکر هوشمندانه و فعال با چشم‌اندازی به پایداری وضعیت آتی محیط زیست به پیگیری اهداف توسعه پایدار در درازمدت نیز منجر می‌شود (عابدی، ۱۳۹۸).

در ایران برنامه‌های راهبردی دولت مبتنی بر تحقق اهداف اجتماعی و افزایش سطح اشتغال در میان گروه‌های گوناگون جامعه است. قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار، در شهریور ۱۳۹۶، در مجلس شورای اسلامی تصویب و آیین‌نامه اجرایی آن، در آبان همان سال، به دستگاه‌های مسئول ابلاغ شده است. بدین ترتیب، برنامه‌های اشتغال‌زایی جایگاه ویژه‌ای در برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی دولت دارد و طرح‌های مهمی در این حوزه‌ها به اجرا درآمده است. بنابراین، توسعه پایدار در بانک‌های ایران چه بسا راه‌حلی مهم و محوری برای رسیدن به هدف باشد زیرا، با شکل گرفتن آن، بانک‌ها از مؤسسه‌ای عادی و سنتی، که تنها بر سودآوری خود متمرکز بوده است، به بانکی توسعه‌یافته تبدیل می‌شود که در آن همه عوامل اجتماعی و محیط‌زیستی با هدف حفظ منابع طبیعی و حفاظت از محیط‌زیست در نظر گرفته می‌شود (علی احمدی، بنیادی نائینی، و تقوی، ۱۳۹۸). در نتیجه، دستیابی به چنین شرایطی در بانک‌های ایران شامل رویکردی دوجانبه است که، در مرحله نخست، بر حفاظت از محیط‌زیست، در تمامی عملیات داخلی خود، تمرکز دارد؛ به این معنی که همه بانک‌ها باید راه‌های مناسب استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر، اتوماسیون و اقدامات دیگر در به حداقل رساندن تأثیرات کربن از فعالیت‌های بانکی را فرابگیرند. در مرحله دوم، همه بانک‌ها باید روش‌های تأمین مالی سازگار با محیط‌زیست را پیشه کنند و ریسک‌های محیط‌زیستی پروژه‌هایشان را، پیش از گرفتن تصمیمات مالی، کاهش دهند (ملک‌زاده لیلی و جعفرپور گلرودباری، ۱۳۹۵). لازم به ذکر است که بانکداری سبز در ایران مفهوم جدیدی است و در سال‌های اخیر تلاش‌ها و مطالعات مختلفی در این زمینه از سوی بانک‌های کشور صورت گرفته است (ابراهیمی، ۱۳۹۹).

بنابراین توجه به شاخص‌های توسعه پایدار بانکی و بانکداری سبز در صنعت بانکداری ایران یکی از موضوعاتی است که باید به آن توجه ویژه شود؛ در حالی که کمتر به آن پرداخته شده است. از این رو در پژوهش حاضر موضوع توسعه پایدار بانکی از منظر شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن در بانک‌های دولتی کشور با تأکید بر بانکداری سبز بررسی می‌شوند. این تحقیق در نظر دارد با بررسی و ارزیابی مطالعات انجام‌شده مرتبط مؤلفه‌ها و شاخص‌های تأثیرگذار در ایجاد توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران را با تأکید بر بانکداری سبز شناسایی کند. ضرورت اصلی این مطالعه از لحاظ نظری ضمن اعتبارسنجی، طراحی الگویی در حوزه توسعه پایدار صنعت بانکداری با تأکید بر بانکداری سبز است که به‌منزله مبنا و الگویی علمی، می‌تواند مورد استفاده جامعه دانشگاهی و پژوهشگران فعال در این زمینه و مدیران سازمان‌های دولتی قرار گیرد. پیشنهاد نقشه مسیر و الگویی اجرایی در حوزه بانک‌های دولتی به‌منظور توسعه پایدار صنعت بانکداری با تأکید بر بانکداری، پاسخ به نیاز و اولویت پژوهشی برای جامعه مورد مطالعه و استفاده و بهره‌برداری از نتایج پژوهش از سوی محقق، در مقام یکی از فعالان در بانک‌های دولتی از دیگر ضرورت‌های پرداختن به این موضوع به شمار می‌رود. در راستا مطالب اخیر پژوهش حاضر در صدد پاسخ به این سؤال است که «الگوی توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز شامل چه ابعاد و مؤلفه‌هایی است؟».

۲- ادبیات و چارچوب نظری

۲-۱- بانکداری پایدار

از ابتدای قرن بیست و یکم توسعه پایدار یکی از مسائل اصلی رشد برای بسیاری از کشورهای در حال توسعه بوده است. در این راستا خدمات بانکی که قلب بسیاری از پیشرفت‌های قابل توجه در صنعت و اقتصاد است با مفاهیم پایداری در هم آمیخته است.

بنابراین صنعت بانکداری دارای نقش واسطه‌ای منحصر بفردی در ارتقای سطح پایداری و توسعه پایدار دارد (مرادی، شیخی، و خادم، ۱۳۹۸). بانکداری پایدار اشاره به چشم‌انداز و برنامه بلندمدت سیستم بانکی جهت سرمایه‌گذاری و ارائه خدمات بانکی در راستای نیل به اهداف توسعه پایدار دارد. بانکداری پایدار به معنی انجام فعالیت‌های عملیاتی و کسب‌وکار بانکی با در نظر داشتن آگاهی از تأثیرات زیست محیطی و اجتماعی این فعالیت‌ها تعریف می‌شود (علی احمدی، بنیادی نائینی، و تقوی، ۱۳۹۸).

در ادبیات توسعه پایدار، بانکداری پایدار به عنوان نوعی از بانکداری که اصول اخلاق را بر بانکداری حاکم نموده مطرح گردیده که علاوه بر توجه به طبیعت به عنوان یکی از ابعاد پایداری به سایر ابعاد پایداری شامل ابعاد اقتصادی و اجتماعی نیز توجه دارد. به عبارت دیگر بانکداری پایدار نوعی فعالیت بانکی است که علاوه بر داشتن اهداف متعارف نظام بانکی تلاش دارد تا با احترام به حقوق آحاد جامعه، حفظ ثبات نظام اجتماعی - اقتصادی، صیانت از محیط زیست و ارتقاء سطح اعتماد و اطمینان عمومی به صنعت بانکداری، کیفیت زندگی افراد جامعه و کیفیت ارائه خدمات بانکی را بهبود بخشد. این نوع بانکداری مفهومی است که با آنکه از ورود آن به ادبیات متعارف بانکی مدت زیادی نمی‌گذرد اما به سرعت در حال گسترش و توسعه در بعد نظری و اجرایی بین بانک‌های جهان می‌باشد. مؤسسات بانکی، بانکداری پایدار را بصورت دوجانبه در عملیات روزانه داخلی و فعالیت‌های خود در رابطه با تعاملات خارجی با مشتریان و انواع پروژه‌هایی که روی آن‌ها سرمایه‌گذاری می‌کنند، مورد استفاده قرار می‌دهند (ابراهیمی امام قیسی، ۱۴۰۰).

توسعه پایدار بانک‌ها سبب رشد درآمد و اشتغال از سوی سرمایه‌گذاری‌های عمومی و خصوصی می‌شود و به کاهش انتشار کربن و آلودگی، افزایش بهره‌وری منابع، جلوگیری از نابودی تنوع زیستی و خدمات اکوسیستم کمک شایانی خواهد کرد. به‌منظور تحقق آن، سیاست‌های راهبردی متفاوتی پیشنهاد شده است که می‌توان آن‌ها را در چهار بند مطرح کرد:

۱- تنظیم چارچوب قانونی که شامل گسترش و تشویق سرمایه‌گذاری پایدار، محافظت از دارایی‌های محیط‌زیستی و تعریف استانداردهای لازم برای تولید و مصرف پایدار می‌شود؛

۲- حفاظت از سرمایه‌های طبیعی و سرمایه‌گذاری روی آن که با در نظر گرفتن سرمایه‌های طبیعی در حساب‌های ملی امکان‌پذیر است؛

۳- حمایت از فناوری‌های با انتشار پایین کربن و نوآوری‌های سبز با سرمایه‌گذاری مستقیم، مشوق‌های مالیاتی و دیگر ابزار ممکن؛

۴- سرمایه‌گذاری در مهارت‌آموزی نیروی کار برای حرکت به سمت اشتغال پایدار (راجپوت و همکاران، ۲۰۱۴).

۲-۲- بانکداری سبز

بانکداری سبز به عنوان مصداق اصلی بانکداری پایدار نمودی از بانکداری است که در آن کشور و ملت از مزایای زیست محیطی آن بهره‌مند می‌شوند. یک بانک سنتی با هدایت عملیات اصلی خود به سوی حفاظت و بهبود محیط زیست به یک بانک سبز تبدیل می‌شود (لالون، ۲۰۱۵). عبارت بانکداری سبز از سال ۱۹۷۰ با بحث در مورد بانکداری و بازاریابی اکولوژیک برای نخستین بار مطرح شد و همزمان با تمرکز بر توسعه پایدار در دهه ۱۹۹۰ جنبه‌های انسانی و مرتبط با محیط زیست آن به ویژه با تمرکز بر نیازهای نسل‌های آینده تقویت شد. انجمن بانک‌های هند (۲۰۱۴) بانک سبز را مشابه یک بانک عادی تعریف می‌کند که در عین حال تمام عوامل و ابعاد اجتماعی و زیست محیطی / اکولوژیک را با هدف حفاظت از محیط زیست و حفظ منابع طبیعی در عملیات خود در نظر می‌گیرد (نادینی پرابهو و آیتال، ۲۰۲۱؛ ابراهیمی، ۱۳۹۹).

بانکداری سبز متعهد به اقدامات پیشگیرانه برای حفاظت از محیط زیست و رسیدگی به چالش‌های تغییرات آب و هوا با تأمین مالی و استفاده بهینه از منابع تجدیدپذیر، تجدیدناپذیر، انسانی و طبیعی است. بانکداری سبز یک استراتژی کسب‌وکار بلندمدت است

که علاوه بر هدف قرار دادن سود، منافع را به سمت و سوی توانمندسازی و حفاظت از محیط زیست متوجه می‌سازد. بر اساس گزارش بانک جهانی بانکداری سبز چهار عنصر طبیعی زندگی، رفاه، اقتصاد و جامعه را در بر دارد (پراکاش پیلائی و راج، ۲۰۱۹). بانکداری سبز این چهار عنصر را با هدف اینکه کسب‌وکار مراقب اکوسیستم و کیفیت زندگی انسان باشد، با یکدیگر ترکیب می‌کند که به نوبه خود می‌تواند خروجی‌هایی را مانند کارایی هزینه، نجه قوی و متمایز مزیت رقابتی، هویت سازمانی و تصویر قوی از نام و نشان تجاری و همچنین دستیابی به یک کسب‌وکار متعادل که نه تنها به دنبال سود است بلکه در مورد مراقبت از مردم و کره زمین نیز فکر می‌کند را به دنبال داشته باشد (حجاریان و همکاران، ۱۴۰۰).

دو شیوه بانکداری سبز یکی بانکداری سبز در خانه (ساختمان سبز، بانکداری آنلاین، مدیریت مواد زائد و باطله، نصب و راه‌اندازی پنل‌های خورشیدی بر روی پشت بام بانک، کاهش آلودگی صوتی، استفاده از وب‌کم برای ویدئو کنفرانس به جای جلسات فیزیکی، صورتحساب‌های آنلاین، ارسال اسناد از طریق ایمیل و ...) و دیگری توسط بانکداران در محل کسب‌وکار خودشان (تأمین مالی پروژه‌های سبز مانند کارخانه بیوگاز، کارخانه انرژی تجدیدپذیر/ خورشیدی، کارخانه کود بیولوژیک، کارخانه‌های اصلاح پساب و ...، کار کردن بر روی پروژه‌های خاص و فعالیت‌های داوطلبانه زیست محیطی بانک‌ها) وجود دارد (عابدی، ۱۳۹۸).

۳-۲- بانکداری سبز فرصتی برای خلق مزیت‌های رقابتی

پرداختن به مقوله بانکداری سبز، امری خطیر و چالش برانگیز است؛ این موضوع یکی از محوری‌ترین مسائل مبتلا به جامعه و کسب‌وکارهای نظام بانکداری است که در ایران نیز معنا و مصادیق خاص خود را دارد. این مفهوم که در ایران بسیار نوپا بوده و تاکنون بصورت جدی به آن توجه نشده است، بر عملکرد بانک‌های تراز اول جهانی تأثیر بسزایی داشته و افق‌های نوینی از پارادیم‌های کسب‌وکار را عرضه نموده است. چند دهه است که بانک‌ها متوجه شده‌اند که ذینفعان آن‌ها تنها مشتریان، سهامداران و کارکنانشان نیستند و هر نیاز و خواسته‌ای که به دنبال پاسخگویی آن هستند بر جامعه و محیط زیست اثرات خاص خود را دارد لذا باید به آن توجه داشت. بدین ترتیب با توسعه ظرفیت‌های فکری و مدیریتی در عرصه کسب‌وکارها و از سوی دیگر با اهمیت یافتن مسائل اخلاقی که ناشی از فشار رقابت، خواست مشتریان، جامعه و فشارهای دولت‌ها است، کسب‌وکارها امروزه نسبت به مسائل پیرامون خود دقیق، حساس و مسئولیت‌پذیرتر شده‌اند. در این راستا پرداختن به رسالت مسئولیت‌های اجتماعی، یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که سازمان‌ها در فلسفه وجودی و مأموریت‌های خود به آن می‌پردازند و بانکداری سبز، یکی از مصادیق اصلی در انجام وظایف مربوط به رسالت اجتماعی است (ویر، ۲۰۱۶).

پیش از هر چیز باید تعریف جامع‌تری از رسالت اجتماعی ارائه کرد زیرا تعریف رایج بانکداری ایران، تعریفی محدود بوده لذا عملکردی که در این بخش شاهد هستیم نیز مبتنی بر همین تعریف، محدود است. بصورت کلی مسئولیت اجتماعی، پاسخگویی و توجه به مسائل محیط کسب‌وکار است. مسئولیت اجتماعی در برگیرنده سه بخش اصلی تحت عناوین مسئولیت‌های اقتصادی، جامعه و محیطی است. بهره‌ور بودن، سودآور بودن، عدم اتلاف منابع، توجه و حساسیت نسبت به بیکاری، تورم و ... از جمله رویکردهای اصلی در مسئولیت‌های اقتصادی است. پرداختن به مسائل مربوط به فقر، رشد جمعیت، بیماری‌ها، مسائل زنان و جوانان، امنیت و ... از مسائل مطرح در مسئولیت‌های حوزه اجتماعی می‌باشد. محیط زیست سالم شامل مسائل مهمی چون انرژی پاک، تخریب جنگل‌ها و مراتع، آلودگی‌ها و زباله، تخریب لایه اوزون و ... بخش اصلی در رسالت کسب‌وکار برای تحقق اهداف مربوط به مسئولیت‌های محیطی است. بنابراین سبز بودن تنها یکی از ابعاد مطرح در رسالت اجتماعی سازمان‌ها و از جمله بانک‌ها است (عابدی، ۱۳۹۸).

یک بانک سبز اهداف، سیاست‌ها و خط مشی‌ها، ارزش‌ها، کارکنان، محیط کار، محصولات و خدمات، فعالیت‌های پیشبردی، روابط، تکنولوژی، فرهنگ سازمانی، شاخص‌های ارزیابی، پشتیبانی، قیمت‌گذاری، کیفیت و ... سبز دارد. بدین ترتیب بانک‌ها در بعد داخلی، فعالیت‌های بسیاری را در راستای استراتژی‌های کلی سبز بودن رعایت می‌کنند. آن‌ها در انتخاب بازار هدف به سبز بودن بازار و مشتریان، ارائه خدمات و محصولات سبز اهمیت می‌دهند، فعالیت‌های بانکداری الکترونیک را از این منظر نیز می‌نگرند، کارکنانشان را برای پیگیری اهداف سبز آموزش می‌دهند و از فعالیت‌های گروهی، انجمن‌ها و ابتکارات آن‌ها پشتیبانی می‌کنند. آن‌ها همچنین به دنبال استفاده از تکنولوژی‌هایی هستند که ساختمان و شعب آن‌ها را سبز نگه دارد. به عنوان مثال ساختمان‌های خود را طوری طراحی می‌کنند تا بیشترین استفاده را از نور طبیعی به عمل آورند. از تکنولوژی‌های پیشرفته برای سرمایه‌گذاری و گرمایش استفاده می‌کنند تا مصرف انرژی را به حداقل برسانند. آن‌ها به شدت در مصرف کاغذ صرفه‌جویی می‌کنند و در تلاشند تا روابط، اتوماسیون، پرونده‌ها و ... را دیجیتالی کنند تا از این طریق از قطع درختان بیشتر جلوگیری کنند. پشتیبانی بانک‌ها محصولات سبز می‌خرند. به عنوان نمونه‌ای دیگر سالیانه میلیاردها کارت پلاستیکی در نظام بانکی تولید می‌شود که خسارت جبران ناپذیری به محیط زیست وارد می‌کند. استفاده از مواد تجزیه‌پذیر یا هدایت جامعه به سوی بانکداری تمام الکترونیک از طریق ابزارهایی چون موبایل بانک، اقدام موثر دیگری در این حوزه است. فرهنگ سازمانی بانک‌های پیشرو صرفه‌جویی و عدم تولید زباله و استفاده مجدد از منابع را ترویج و تقویت می‌کند. شاخص‌های ارزیابی مالی نیز برای سنجش میزان تحقق استراتژی‌ها در این حوزه به روز شده‌اند. به عنوان مثال بسیاری از بانک‌ها شاخص‌های ریسک محیطی را تعریف و در تمامی محاسبات خود آن را لحاظ می‌کنند. فعالیت‌های پیشبردی نیز که تاثیر بسزایی بر فرهنگ جامعه دارند از طریق ایجاد تصویر یک بانک سبز، توجه و علاقه مشتریان را به استفاده از محصولات و خدمات سبز تشویق می‌کنند. در نهایتا کیفیت محصولات و خدمات، فرآیندها و ... گام موثری در رسیدن به بانکی سبز است. اما در بخش ارائه خدمات به کسب‌وکارهای سبز، بانک‌ها فعالیت‌های بسیاری را در کارنامه خود دارند. آن‌ها استراتژی‌ها و برنامه‌های متنوعی در این حوزه دارند که در سایت‌های آن‌ها بصورت مدون در دسترس است. حمایت مادی و معنوی از طرح‌های کارآفرینانه، همایش‌ها و برنامه‌های ترویجی و آموزشی، راه‌اندازی انجمن‌های فعال، مراقبت و حمایت از یک گونه در حال انقراض یا حفاظت از مناطق خاص و ... از جمله اقدامات بانک‌ها در نگاهداشت محیط زیست است. از سوی دیگر بانک‌های سبز در تامین مالی طرح‌های سبز یا طرح‌هایی که بطور غیرمستقیم بر محیط زیست انسانی اثر دارند، بسیار فعال هستند. برخی از بانک‌های تراز اول پا فراتر نهاده و اقدام به ارائه مشاوره‌های تخصصی در این حوزه به کسب‌وکارها می‌کنند. کارنامه بانک‌ها نشان می‌دهد آن‌ها در پروژه‌های مربوط به آب سالم، انرژی‌های نو، کاهش گازهای گلخانه‌ای، بازیافت و ... سرمایه‌گذاری‌های فراوانی انجام داده و ضمن تنوع بخشیدن به پرتفوی خود از بازده‌های مناسبی نیز برخوردار شده‌اند. بنابراین سبز بودن نظام بانکی یک مزیت است؛ مزیتی که همه ذینفعان از آن بهره خواهند برد و به کاهش هزینه‌ها در بلندمدت می‌انجامد و از این طریق به حداکثر رساندن سود نظام بانکی را در پی خواهد داشت که در شرایط کنونی بازار و رقابت‌های شدید، از اهمیت خاصی برخوردار است (مقدسی‌نیا، ۱۳۹۵).

۴-۲- پیشینه تجربی

تی سی و ملوین (۲۰۲۲) بیان نمودند که هند به سرعت در حال شکوفایی است و توسط بخش‌های صنعتی حمایت می‌شود اما در معرض تغییرات آب و هوایی و گرمایش جهانی است. در این وضعیت نگران‌کننده، بانک‌ها که حامی مالی اصلی صنایعی هستند که باعث آلودگی می‌شوند، به مفهوم بانکداری سبز روی آورده و محصولات بانکداری سبز را بوجود آورده‌اند. هدف محصولات بانکداری سبز کاهش تاثیر کربن، اقتصادهای کارآمد از نظر منابع و جلوگیری از هدر رفتن منابع محدود در دسترس است. تمرکز آن بر حرکت به سمت شیوه‌های بانکی است که به حفظ محیط زیست کمک می‌کنند. ابتکارات محصولات بانکداری سبز اخیرا

در تعداد کمی از بانک‌ها آغاز شده است. مشتریان بانک‌های دولتی و خصوصی آگاهی متوسطی از محصولات بانکداری سبز دارند، حال آنکه توجه به این مقوله از آن جهت ضروری می‌نماید که ارتباط نزدیکی با سایر بخش‌هایی دارد که اقتصاد کشور را تشکیل می‌دهند.

ژانگ و همکاران (۲۰۲۲) تاثیر فعالیت‌های بانکداری سبز بر تامین مالی سبز و عملکرد زیست محیطی بانک‌ها و اثر میانجی تامین مالی سبز بر رابطه بین فعالیت‌های بانکداری سبز و عملکرد زیست محیطی بانک‌های تجاری خصوصی در بنگلادش را مورد بررسی قرار دادند و چالش‌ها و مزایای اصلی توسعه بانکداری سبز در یک اقتصاد نوظهور مانند بنگلادش را بررسی کردند. نتایج یافته‌ها نشان داد که فعالیت‌های بانکداری سبز تأثیر مثبت معناداری بر عملکرد زیست محیطی بانک‌ها و منابع تأمین مالی سبز دارند و منابع تأمین مالی سبز بطور معناداری بر عملکرد زیست محیطی بانک‌ها تأثیر می‌گذارد. علاوه بر این تامین مالی سبز بر ارتباط بین فعالیت‌های بانکداری سبز و عملکرد زیست محیطی بانک‌ها تأثیر می‌گذارد. نتایج این مطالعه نشان داد که افزایش رقابت‌پذیری بانک‌ها، کاهش هزینه‌ها و هزینه‌های بلندمدت، ارائه تسهیلات بانکی آنلاین، بهبود حسن نیت مشتریان و کاهش ردپای کربن از مزایای کلیدی توسعه بانکداری سبز است که به دستیابی به توسعه اقتصادی پایدار کمک می‌کند.

حجاران و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با تأکید بر اینکه صنعت بانکداری با ترویج محیط زیست پایدار و سرمایه‌گذاری متمرکز بر مسئولیت اجتماعی می‌تواند توسعه پایدار ایجاد نماید و مزیت رقابتی بنگاه محسوب شود، به شناسایی مولفه‌های بانکداری سبز نوآور مبتنی بر اخلاق زیستی برای کسب مزیت رقابتی پایدار پرداختند و نشان دادند که بر اساس اجماع آراء خبرگان ۲۵ مؤلفه به عنوان مؤلفه‌های تاثیرگذار بر بانکداری سبز نوآور مبتنی بر اخلاق زیستی برای کسب مزیت رقابتی پایدار در صنعت بانکداری پذیرفته شد که از بین آن‌ها کیفیت، نوآوری محصول، شرایط تقاضا، نوآوری زیست محیطی و یکپارچه کردن مشتری در فرایند نوآوری سبز به عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های تاثیرگذار در مدل‌های بانکداری سبز نوآور مبتنی بر اخلاق زیستی برای کسب مزیت رقابتی پایدار شناسایی شدند.

عطائی قراچه، داودی، و هرتمنی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «ارائه و بررسی الگوی بانکداری پایدار با تأکید بر نقش اقتصاد مقاومتی با استفاده از روش تحلیل مضمون و مدلسازی ساختاری تفسیری (ISM)» با اشاره به این که بانکداری پایدار الگوی حال و آینده صنعت بانکداری است که عوامل محیطی، اجتماعی و حاکمیتی را در راستای منافع عمومی تلفیق می‌کند، نشان می‌دهند که تعهد مدیریتی با تاثیر بر مدیریت ریسک و مدیریت منابع انسانی، ساختار نظام بانکی را متحول می‌سازد؛ به این ترتیب کیفیت ارائه خدمات و عملکرد بانکی بهبود پیدا کرده و منجر به پایداری اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی می‌شود که دستیابی به اهداف اقتصاد مقاومتی را فراهم می‌سازد. همچنین نتایج پژوهش حاکی از تاثیر مستقیم اقتصاد مقاومتی بر بانکداری پایدار می‌باشد.

شارما و چوبی (۲۰۲۱) در پژوهشی مدل مفهومی ابتکارات بانکداری سبز را پیشنهاد و تأثیر سه طرح بانکداری سبز را بررسی می‌کند؛ توسعه محصولات سبز، مسئولیت اجتماعی شرکت سبز و فرآیند داخلی سبز در دو نتیجه ممکن، یعنی تصویر برند سبز و اعتماد سبز. بخش بانکی می‌تواند با افزایش دسترسی به منابع مالی و تامین نیازهای یک «اقتصاد سبز» نقش مهمی در سبز کردن سیستم بانکی ایفا کند. یافته‌های این مطالعه نشان داد که ۶۳ درصد از بانکداران گفتند که بانک آن‌ها در توسعه چندین محصول و خدمات بانکداری سبز افراط می‌کند، ۵۳ درصد از بانکداران گفتند که بانک آن‌ها فرآیندهای داخلی سبز را در فعالیت‌های روزانه خود گنجانده است. بیش از ۶۰ درصد پاسخ‌دهندگان معتقد بودند که طرح‌های بانکداری سبز نقش مثبتی در بازگرداندن اعتماد مشتری از طریق بهبود تصویر برند سبز دارند.

نارایانان و چاندراسهکاران (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با نام اثربخشی ابتکارات بانکداری سبز - ویژه بخش عمومی و بخش خصوصی بانک‌ها در تامل نادو (یکی از ایالت‌های هندوستان)، نشان می‌دهند که پذیرش طرح‌های بانکداری سبز پویایی‌های زیادی دارد؛

ابتکارات بانکداری سبز بر ترویج بانکداری دوست‌دار محیط زیست در جامعه متمرکز است. نسل جوان و مجردها این ایالت بیشتر از سایر گروه‌های سنی و متأهل‌ها به ابتکارات مختلف بانکداری سبز تمایل دارند.

پرابهو و آیتال (۲۰۲۱) به بازبینی شیوه‌های خدمات بانکداری سبز از طریق فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی پرداختند. هدف این مطالعه شناسایی شکاف تحقیقاتی و برنامه‌های تحقیقاتی احتمالی مرتبط کردن شیوه‌های بانکداری سبز و فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی برخی از بانک‌های بخش خصوصی و دولتی منتخب در هند است و وضعیت فعلی شیوه‌های مختلف بانکداری سبز بانک‌ها و فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی بانک‌های خصوصی و دولتی منتخب هند مقایسه می‌شوند. ابتکارات سبز بانک‌های دولتی و خصوصی مانند بانکداری اینترنتی، بانکداری تلفن همراه، بدهی سبز و وام کارت اعتباری مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. بر اساس وضعیت فعلی و استراتژی ایده‌آل استفاده از وجوه مسئولیت اجتماعی شرکتی برای چنین فعالیت‌های سبز، شکاف تحقیقاتی تعیین می‌شود. بر اساس شکاف تحقیقاتی، دستور کارهای تحقیقاتی مختلفی برای اتصال شیوه‌های بانکداری سبز و فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکت توسعه و تحلیل می‌شوند.

پیردستان و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی با هدف ارائه مدل یک‌پارچه برنامه‌ریزی بهینه چندهدفی زنجیره تامین سبز در شرایط عدم قطعیت و حل مدل با استفاده از الگوریتم‌های فراابتکاری و ارائه چارچوب مفهومی مناسب در بانک سپه انجام دادند. در این مطالعه با تأکید بر اینکه شرایط بحرانی روند آتی محیط‌زیست در کشور و احتمال رخدادهای زیست‌محیطی بزرگ‌تر می‌طلبد که بانکداری سبز مورد توجه مدیران تصمیم‌گیرنده قرار گیرد، زنجیره تامین سبز بانک سپه بررسی و مدل‌سازی شده است که شامل سه سطح بانک مرکزی، شعب بانک سپه و مراکز سرمایه‌گذاری است. مدل ارائه شده دارای سه هدف براساس ابعاد پایداری اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است.

پیلای آر و راج دی (۲۰۱۹) در مقاله‌ای به بررسی دیدگاه‌ها و الگوهای استفاده از خدمات بانکداری سبز: تحلیل مقطعی مشتریان از بانک‌های منتخب در کرالا پرداخته و بخش بانکداری سبز در هند را به عنوان پاسخی به نگرانی فزاینده در مورد مسائل زیست‌محیطی در سطح جهان معرفی کرده است. با توجه به آنکه موفقیت بانکداری سبز به حمایت مشتریان و کارکنان بستگی دارد، این مقاله سعی دارد درک، آگاهی و الگوهای استفاده از بانکداری سبز و نیز عوامل تعیین‌کننده اصلی پذیرش بانکداری سبز را در بین مشتریان بیان نماید. نتایج این مقاله مقطعی نشان می‌دهد که ادراک مشتریان بر اساس مشخصات جمعیت‌شناختی و بانک متفاوت است.

ابراهیمی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «مروری بر ارائه خدمات پولی و مالی بانک‌ها در بستر بانکداری سبز» بیان می‌کند که امروزه به دلیل محدودیت سرمایه‌های طبیعی، ضروری است میان میزان بهره‌برداری از سرمایه‌های محیط‌زیست با سرعت ترمیم و بازگشت آن‌ها تناسب ایجاد گردد. بنابراین موضوعات و مفاهیمی مانند اقتصاد سبز و بانکداری سبز در دهه‌های اخیر مورد توجه کشورها و سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی قرار گرفته است. بانک‌ها می‌توانند با استفاده از پیاده‌سازی بانکداری سبز در راه رسیدن به اهداف سیاست‌های کل اقتصاد مقاومتی، تولید و اشتغال‌سهم و تاثیرگذار باشند. بانکداری سبز بطور رسمی با هدف حفظ سرمایه‌های طبیعی، در کشورهای غربی شروع گردید و گسترش پیدا کرد. تصمیم اولیه این نوع بانکداری به حداقل رساندن کاربرد کاغذ در کارهای بانکی به دلیل نیاز به قطع درختان که سرمایه‌های اصلی افزایش تولید اکسیژن و کاهش دی‌اکسید کربن هستند، می‌باشد. بانکداری سبز بانکداری بدون کاغذ، بدون سوخت و بدون اتلاف وقت و انرژی است و چنانچه اولویت اصلی مصرف‌کنندگان خدمات بانکی باشد، زمینه‌ساز ایجاد توسعه پایدار در کشور خواهد گردید.

علی احمدی، بنیادی نائینی و تقوی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «شناسایی عوامل حیاتی موفقیت بانکداری پایدار با رویکرد آمیخته» تأکید می‌کنند که یک مفهوم جدید در حوزه دستیابی به اهداف توسعه پایدار بانکداری پایدار می‌باشد که بویژه در کشورهای در حال توسعه از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است و برای موفقیت در نیل به اهداف بانکداری پایدار لازم است تا

عوامل زیربنایی آن شناسایی و مفهوم سازی شوند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که عوامل حیاتی موفقیت بانکداری پایدار در سه محور عوامل درون‌داد، عوامل فرآیندی و عوامل برون‌داد قابل دسته‌بندی می‌باشند. از میان عوامل، پشتیبانی از کارآفرینان، مدیریت بازاریابی، وضع مقررات روشن و ارزیابی فرآیندها در حوزه بانکداری پایدار از بیشترین اهمیت برخوردار هستند.

مرادی، شیخی و خادم (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر تحقق مدل بانکداری توسعه اجتماعی بر رشد و توسعه اقتصادی کشور با تأکید بر شبکه بانکی» سعی می‌کنند تا ضمن تعریف مفهوم بانک توسعه اجتماعی و تفاوت آن با بانک‌های تجاری مرسوم بر اساس موسسه جهانی آموزش بانکداری اجتماعی و صاحب‌نظران این حوزه، الزامات و پیش‌نیازهای عملیاتی شدن این مدل کسب و کار بانکی را با رویکرد تفسیرگرایی و با استفاده از نظریات ماکس وبر، جورج زیمل و آمارتیاسن تبیین نمایند. بر اساس نظریه وبر، عقل سرمایه‌داری به همراه روحیه اخلاق‌مدارانه می‌تواند موجبات رشد و شکوفایی را به همراه داشته باشد. همچنین با توجه به نظریه زیمل می‌توان دریافت که پول بر تمامی روابط اجتماعی تأثیر گذار می‌باشد و آزادی بشریت را با همین پدیده می‌توان تعیین نمود. سپس با روش پژوهش اسنادی آمار و اطلاعات معتبر شبکه بانکی بر اساس داده‌های وزارت امور اقتصاد و دارایی و همچنین بانک مرکزی در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴، عملکرد بانک‌های کشور مورد ارزیابی قرار گرفته که نتایج آن عدم ساختارمندی، فقدان شفافیت لازم، نبود معیار مناسب در تامین سپرده‌های بانکی و همچنین عدم توزیع متوازن و تخصیص منابع تسهیلاتی را نشان می‌دهد. در پایان به منظور دستیابی به یک بانک توسعه اجتماعی، انواع مدل رایج در سطح جهانی که متناسب با ساختار اقتصادی کشور باشد، ارائه و معرفی شده است.

آرس (۲۰۱۸) یک مدل ارزیابی عملکرد جامع چندبعدی برای بانک‌های ترکیه پیشنهاد داد و پس از استخراج معیارها از ادبیات پژوهش، از روش تحلیل محتوا برای تجزیه و تحلیل و از روش تاپسیس برای سنجش معیارهای پایداری دوازده بانک ترکیه در سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۴ استفاده کرد. برای وزن‌دهی به معیارها روش آنروپی را بکار گرفت و نشان داد که به نسبت کسب بیشترین امتیاز در یک یا چند بعد پایداری، بهبود عملکرد در تمامی ابعاد اهمیت بیشتری را داراست.

لالون (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان «بانکداری سبز: سبز شدن» ابعاد گوناگون بانکداری سبز را بررسی کرد. بر این اساس بانکداری سبز به هر شکلی از بانکداری گفته می‌شود که منافع زیست‌محیطی را برای کشور و ملت ایجاد کند. بانک‌های معمولی با هدایت عملیات اصلی خود به سمت بهبود محیط‌زیست به بانک سبز تبدیل می‌شوند. در این مقاله فعالیت‌های بانکداری سبز بانک‌های تجاری بنگلادش، پاسخ به اینکه چرا این سیاست تصویب شده است و مقایسه بین شیوه‌های بانکداری سبز در بانک‌های تجاری مطرح و به خط‌مشی‌های سیاستی، مقررات، و علت اتخاذ شیوه‌های بانکداری سبز نیز پرداخته شده است.

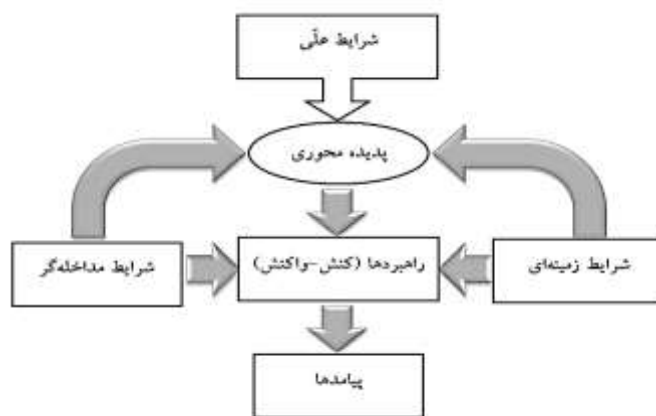
چنانکه از بررسی پیشینه‌های پژوهشی در خصوص توسعه پایدار بانکی با تأکید بر بانکداری سبز در سطح ملی و بین‌المللی بر می‌آید، تاکنون پژوهشی با محوریت ارائه الگوی توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز صورت نگرفته و خلاء پژوهشی در این زمینه به وضوح احساس می‌شود. در این راستا پژوهش حاضر در صدد آن است که با استعانت از نظر کارشناسان و مدیران ستادی بانک‌های دولتی ایران شامل بانک‌های ملی، تجارت، صادرات، مسکن، صنعت و معدن و سپه به شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های توسعه پایدار بانکی با تأکید بر بانکداری سبز پرداخته و الگویی برای توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز ارائه دهد.

۵-۲- الگوی مفهومی پژوهش

با توجه به مطالب یاد شده و بر اساس مؤلفه‌های ارائه الگو به روش نظریه داده بنیاد با رویکرد اشتراوس- کوربین (۲۰۱۵) مدل مفهومی پژوهش بصورت شکل (۱) ارائه شد که بر این اساس ضمن شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های توسعه پایدار بانکی در بانک‌های

دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز و تعیین وزن تأثیر هر یک از ابعاد و مؤلفه‌های توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز فرضیه‌های ذیل مورد بررسی قرار گرفت:

- H₁**: عوامل علی تأثیر معناداری بر توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز دارند.
H₂: عوامل زمینه‌ای تأثیر معناداری بر توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز دارند.
H₃: عوامل مداخله‌گر تأثیر معناداری بر توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز دارند.
H₄: توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز تأثیر معناداری بر راهبردهای آن دارد.
H₅: راهبردهای توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز تأثیر معناداری بر پیامدهای آن دارد.

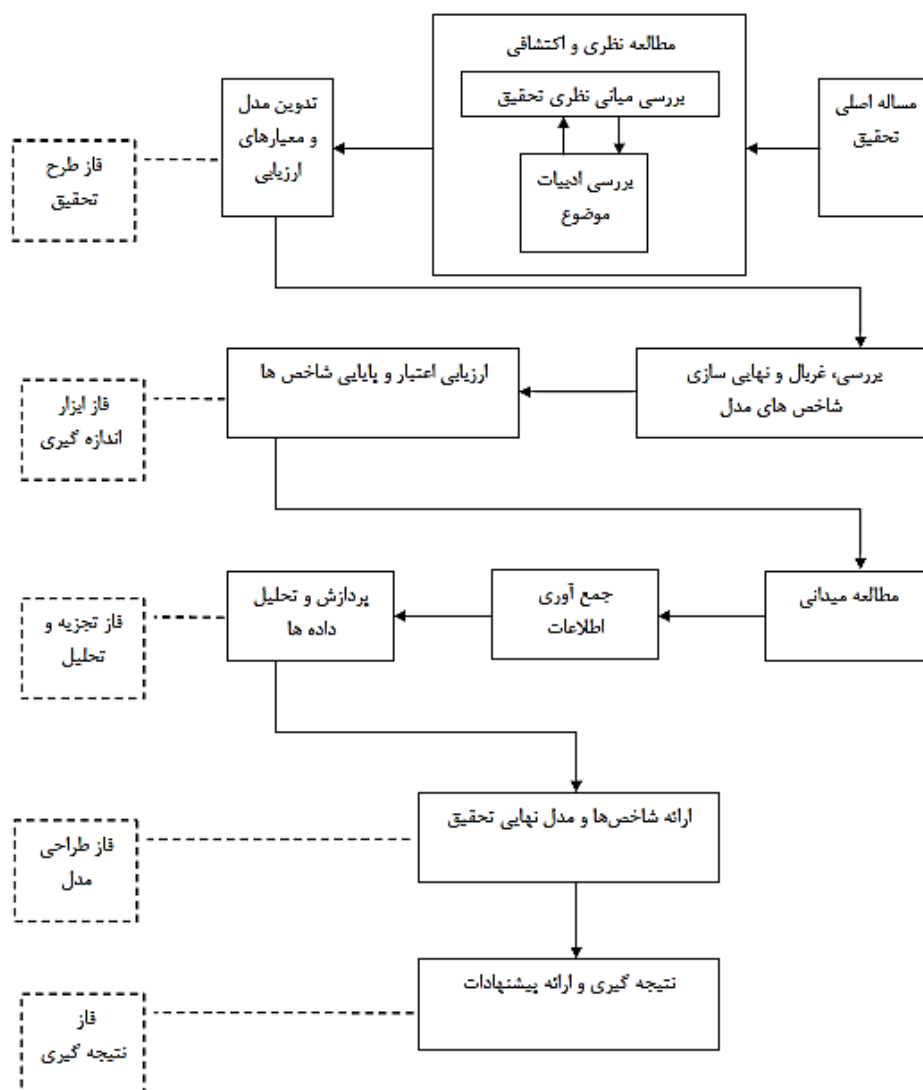
شکل (۱). مدل مفهومی بانکداری سبز با تأکید بر نظریه داده بنیاد با رویکرد اشتراوس - کوربین (۲۰۱۵)
 مأخذ: یافته‌های پژوهشگر

۳- روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف بنیادی بود که به روش کمی^{۱۱} اجرا شد بگونه‌ای که از روش مدلسازی معادلات ساختاری^{۱۲} برای ارائه الگو بهره گرفته شد. جامعه آماری بخش کمی پژوهش حاضر شامل تمامی کارشناسان و مدیران ستادی بانک‌های دولتی ایران (شامل بانک‌های ملی، تجارت، صادرات، مسکن، صنعت و معدن و سپه) می‌شود که مدرک تحصیلی کارشناسی به بالا دارند، بود که بر اساس استعلام به عمل آمده متشکل از ۱۲۰۰ نفر بود و با استفاده از معادله کوکران، ۲۹۱ نفر به عنوان نمونه تعیین و ارزیابی شدند که این افراد بصورت کاملاً تصادفی انتخاب شدند. روند تجزیه و تحلیل داده‌ها به این صورت بود که پس از گردآوری داده‌ها از طریق پرسشنامه محقق‌ساخته، داده‌ها وارد نرم‌افزار آماری SPSS شده و توسط این نرم‌افزار و نرم‌افزار PLS، روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی بر روی داده‌ها پیاده شد.

روش‌های آمار استنباطی مورد استفاده، آزمون کلموگروف اسمیرنوف یک نمونه‌ای به منظور بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش، آماره کی. ام. او و آزمون بارتلت برای تعیین صحت کفایت نمونه و مدل‌سازی معادلات ساختاری به منظور تعیین میزان تأثیر متغیرهای پیش‌بین بر متغیر ملاک بود. در تحلیل مسیر ابتدا برازش مدل صورت گرفت و در ادامه مناسب بودن یا نبودن مدل از طریق شاخص‌های نیکویی برازش کنترل شد تا در صورت مناسب بودن مدل، معناداری هر یک از مسیرها از طریق آزمون t تشخیص داده شود؛ در صورتی که آماره t بزرگتر از ۱/۹۶ یا کوچکتر از -۱/۹۶ بود معناداری مسیر مورد تأیید قرار می‌گرفت. در نهایت میزان تأثیر هر یک از متغیرها بر هم از طریق آماره β تعیین شد. در مدل برازش یافته به منظور بررسی روایی همگرا معناداری بارهای عاملی، بیشتر از ۰/۴ بودن مقدار بارهای عاملی، بیشتر از ۰/۵ بودن مقدار میانگین واریانس استخراج شده،

بزرگتر بودن پایایی ترکیبی از میانگین واریانس استخراج شده کنترل شد که تمام موارد مورد تأیید قرار گرفت و به منظور بررسی روایی واگرا ماتریس فورنل- لارکر که ترکیبی از همبستگی بین متغیرهای پنهان و میانگین واریانس استخراج شده است، محاسبه شد که با توجه به آنکه مقادیر روی قطر اصلی این ماتریس بزرگتر از مقادیر زیر قطر بود، روایی واگرا نیز مورد تأیید قرار گرفت. همچنین به منظور بررسی پایایی از ضریب آلفا کرونباخ و پایایی ترکیبی استفاده شد که در تمام موارد مقدار هر دو ضریب بیشتر از ۰/۷ بود لذا پایایی نیز تأیید قرار گرفت. شایان ذکر است که ملاحظات اخلاقی در اجرای پژوهش حاضر مورد نظر قرار گرفت و حقوق مصاحبه‌شوندگان و جانب محرمانگی اطلاعات ایشان رعایت شد. فرآیند اجرای پژوهش در شکل (۲) ارائه شده است.

شکل (۲): فرآیند اجرای پژوهش

مأخذ: یافته‌های پژوهشگر

۴- یافته‌ها

از ۲۹۱ نفر نمونه مورد بررسی در بخش کمی ۶۴ درصد مرد و ۳۶ درصد زن بودند. ۲۰ درصد زیر ۳۰ سال، ۴۳ درصد بین ۳۰-۵۰ سال و ۳۷ درصد بالای ۵۰ سال بودند. ۳۹ درصد فوق لیسانس، ۴۳ درصد دانشجوی دکتری و ۱۸ درصد دارای مدرک دکترا بودند. ۱۵/۲ درصد بین ۱ تا ۵ سال، ۳۶/۴ درصد ۶ تا ۱۰ سال، ۲۹ درصد بین ۱۱ تا ۱۵ سال و ۱۹/۴ درصد دارای سابقه خدمت بالای ۱۵ سال بودند. شاخص‌های روایی، پایایی و نیکویی برازش مدل در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول (۱): توصیف متغیرهای پژوهش (n=۲۹۱)

متغیرها	AVE	α	CR	R ²	Q ²	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. عوامل علی	۰/۹۵۹	۰/۹۵۸	۰/۹۷۹	-	-	-	-	-	-	-	-
۲. عوامل زمینه‌ای	۰/۹۶۷	۰/۹۸۷	۰/۹۹۱	-	-	۰/۹۲۶**	-	-	-	-	-
۳. عوامل مداخله‌گر	۰/۹۵۴	۰/۹۷۲	۰/۹۸۴	-	-	۰/۹۱۵**	۰/۸۵۶**	-	-	-	-
۴. راهبردها	۰/۹۵۹	۰/۹۸۴	۰/۹۸۹	۰/۹۹۰	۰/۹۲۳	۰/۹۲۵**	۰/۸۹۵**	۰/۹۲۹**	-	-	-
۵. پدیده‌های محوری	۰/۹۳۲	۰/۹۷۲	۰/۹۸۲	۰/۹۷۱	۰/۹۰۰	۰/۹۱۶**	۰/۸۵۶**	۰/۹۴۹**	۰/۸۸۹**	-	-
۶. پیامدها	۰/۹۵۹	۰/۹۸۴	۰/۹۸۹	۰/۹۹۲	۰/۹۲۱	۰/۸۲۵**	۰/۸۹۵**	۰/۹۲۹**	۰/۸۸۹**	۰/۹۲۵**	-

شاخص نیکویی برازش (GoF) = ۰/۹۷۰

* P<0.05, ** P<0.01

مأخذ: یافته‌های پژوهشگر

یافته‌های جدول (۱) نشان داد که رابطه مثبت و معناداری بین عوامل علی با عوامل زمینه‌ای، عوامل مداخله‌گر، راهبردها، پدیده‌های محوری و پیامدها وجود دارد ($P<۰/۰۱$) و بزرگترین رابطه مربوط به عوامل علی با عوامل زمینه‌ای ($r=۰/۹۲۶$) است. رابطه مثبت و معناداری بین عوامل زمینه‌ای با عوامل مداخله‌گر، راهبردها، پدیده‌های محوری و پیامدها وجود دارد ($P<۰/۰۱$) و بزرگترین رابطه مربوط به عوامل زمینه‌ای با راهبردها و پیامدها ($r=۰/۸۹۵$) است. رابطه مثبت و معناداری بین عوامل مداخله‌گر با راهبردها، پدیده‌های محوری و پیامدها وجود دارد ($P<۰/۰۱$) و بزرگترین رابطه مربوط به عوامل مداخله‌گر با پدیده‌های محوری راهبردها، پدیده‌های محوری و پیامدها وجود دارد ($r=۰/۹۴۹$) است. رابطه مثبت و معناداری بین راهبردها با پدیده‌های محوری و پیامدها وجود دارد ($r=۰/۸۸۹$) است. رابطه مثبت و معناداری بین پدیده‌های محوری و پیامدها وجود دارد ($r=۰/۹۲۵$, $P<۰/۰۱$). همچنین همانگونه که ملاحظه می‌شود در تمام موارد شاخص‌های مدل در وضعیت مطلوبی قرار دارند لذا پایایی، روایی و قدرت پیش‌بینی مدل برازش یافته تأیید می‌شود. خلاصه آماره‌های مدل در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول (۲): خلاصه آماره‌های مدل برازش یافته

متغیرهای مدل	متغیر پیش‌بین	←	متغیر ملاک	ضریب تأثیر استاندارد	آماره آزمون	سطح معناداری
عوامل زمینه‌ای	←	مقوله	۰/۲۲۶**	۲/۲۵۵	۰/۰۰۰	
عوامل مداخله‌گر	←	مقوله	۰/۴۲۱**	۷/۹۵۹	۰/۰۰۰	
مقوله	←	راهبردها	۰/۲۸۳**	۷/۷۳۰	۰/۰۰۰	
عوامل زمینه‌ای	←	راهبردها	۰/۵۱۶**	۱۱/۴۴۸	۰/۰۰۰	
عوامل مداخله‌گر	←	راهبردها	۰/۷۶۸**	۱۲/۵۶۷	۰/۰۰۰	
راهبردها	←	پیامدها	۰/۹۹۶**	۷/۵۷۱	۰/۰۰۰	

مأخذ: یافته‌های پژوهشگر

یافته‌های جدول (۲) نشان داد که اثر مستقیم عوامل فنی ($\beta=۰/۲۱۲$)، عوامل زمینه‌ای ($\beta=۰/۲۲۶$) و عوامل مداخله‌گر ($\beta=۰/۴۲۱$) بر مقوله تأیید می‌شود ($P<۰/۰۱$)، اثر مستقیم مقوله ($\beta=۰/۲۸۳$)، عوامل زمینه‌ای ($\beta=۰/۵۱۶$) و عوامل مداخله‌گر ($\beta=۰/۷۶۸$) بر راهبردها تأیید می‌شود ($P<۰/۰۱$) و اثر مستقیم راهبردها ($\beta=۰/۹۹۶$) بر پیامدها تأیید می‌شود ($P<۰/۰۱$). مدل برازش یافته بر اساس ضرایب استاندارد مسیر در شکل (۳) ارائه شده است.

فرهنگ جامعه» با ضریب تأثیر $\beta = 0/975$ و «تحلیل محیط سرمایه‌گذاری» با ضریب تأثیر $\beta = 0/973$ به عنوان عوامل زمینه‌ای (به ترتیب میزان تأثیر)، «نظام مالی» با ضریب تأثیر $\beta = 0/984$ ، «نظام سیاسی وزیستی» با ضریب تأثیر $\beta = 0/980$ و «نظام حقوقی» با ضریب تأثیر $\beta = 0/966$ به عنوان عوامل مداخله‌گر (به ترتیب میزان تأثیر) و «تحلیل استراتژیک» با ضریب تأثیر $\beta = 0/989$ ، «بهبود شرایط سیاسی و ارتباطی» با ضریب تأثیر $\beta = 0/980$ ، «کنترل ریسک جهت جذب طرح‌های سرمایه‌گذاری» با ضریب تأثیر $\beta = 0/978$ و «تامین منابع مالی توسط مشارکت کنندگان» با ضریب تأثیر $\beta = 0/972$ به عنوان راهبردها به ترتیب میزان تأثیر بیشترین تأثیر را بر مقوله محوری توسعه پایدار در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز دارند. همچنین «توسعه هوشمندی رقابتی» با ضریب تأثیر $\beta = 0/990$ ، «ارتقاء سطح اطلاع‌رسانی و خدمات» با ضریب تأثیر $\beta = 0/986$ ، «طراحی و سرمایه‌گذاری در خدمات» با ضریب تأثیر $\beta = 0/977$ و «بهره‌وری اقتصادی و اجتماعی» با ضریب تأثیر $\beta = 0/964$ به ترتیب میزان تأثیر بیشترین تأثیر را بر مقوله محوری توسعه پایدار در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز هستند.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی پژوهش حاضر ارائه الگوی توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز می‌باشد. بانکداری پایدار الگوی حال و آینده صنعت بانکداری است که عوامل محیطی، اجتماعی و حاکمیتی را در راستای منافع عمومی تلفیق می‌کند. علی‌رغم آنکه سازوکارهای معمول اقتصاد نقش کلیدی در موفقیت برنامه‌های رشد اقتصادی ایفا می‌کنند اما این سازوکارها بصورت خودکار قادر به تخصیص بهینه منابع و تضمین رشد پایدار نیستند. هماهنگ‌سازی فعالیت‌ها در راستای رشد سبز، منافع بلندمدت اقتصادی را به ارمغان می‌آورد و البته در بیشتر موارد این سرمایه‌گذاری‌ها در یک بازه زمانی طولانی به بانک و اقتصاد باز می‌گردند (حمیدی و جوانمرد، ۱۳۹۴). بانکداری سبز یک رویکرد مؤثر در حفاظت از منابع انرژی و حفاظت از محیط زیست می‌باشد که در آن استفاده از کاغذ تا حد مطلوبی کاهش می‌یابد و این امر از طریق تمرکز بر معاملات الکترونیکی مانند استفاده از دستگاه‌های خودپرداز، تلفن بانک، بانکداری آنلاین و سایر روش‌ها امکان‌پذیر می‌شود. از جمله دلایل قانع کننده صنعت بانکداری برای حرکت به سمت بانکداری سبز می‌توان به انطباق یافتن با مقررات، منافع اقتصادی و اجتناب از تبلیغات منفی گروه‌های اجتماعی اشاره کرد (حجاران و همکاران، ۱۴۰۰). با توجه به اینکه فعالیت‌های مالی و بانکی به عنوان یکی از اجزاء حساب خدمات تولید ناخالص داخلی و رشد سبز وارد می‌شود، لازم است بانک‌ها به مفهوم تازه معرفی شده بانکداری سبز در عملیات جاری خود بیش از پیش توجه کنند (نادینی پرابهو و آیتال، ۲۰۲۱). خوشبختانه در ایران بانکداری الکترونیک به عنوان وجه بارز بانکداری سبز در دهه اخیر پیشرفت شتابانی داشته و از بار مخاطرات زیست محیطی فعالیت‌های بانکی تا حد زیادی کاسته است. مضاف بر این بسیاری از بانک‌ها طرح‌های ویژه‌ای برای رعایت الزامات زیست محیطی در امور جاری خود طراحی کرده و ارتباط تنگاتنگی با سازمان حفاظت محیط زیست دارند (علی احمدی، بنیادی نائینی، و تقوی، ۱۳۹۸). از منافع اصلی بانکداری سبز می‌توان به اجتناب از کار کاغذی، ایجاد آگاهی برای کسب و کار مردم در ارتباط با محیط زیست، اعطای وام با نرخ نسبتاً کمتر و استانداردهای زیست محیطی برای اعطاء وام اشاره کرد (پراکاش پیلای و راج، ۲۰۱۹). در یک جمع‌بندی کلی تجزیه و تحلیل وضعیت (SWOT) توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز در جدول (۴) ارائه شده است.

جدول (۴): تجزیه و تحلیل وضعیت (SWOT) بانکداری سبز در ایران

نقاط قوت	نقاط ضعف
<ul style="list-style-type: none"> صرفه‌جویی در زمان صرف شده از سوی مشتریان و بانک‌ها. کاهش هزینه‌های بانکی و مشتری. انجام انتقالات در هر زمان و در هر مکان. کاهش رد پای کربن در محیط زیست از طریق تأمین مالی طرح‌های 	<ul style="list-style-type: none"> در سطح کلان عدم استقلال بانک مرکزی و عدم هماهنگی دستگاه‌های متولی سیاست‌های پولی و سیاست‌های مالی. تعریف مسئولیت‌ها و مأموریت‌های سنگین برای نظام بانکی و وجود انتظارات بعضاً غیرواقعی از بانک‌ها.

<ul style="list-style-type: none"> • عدم شفافیت و عدالت در نظام بانکی. • ناترازی پنهان در ترازنامه بانکها و وجود شکاف بزرگ بین داراییها و بدهی شبکه بانکی. • وجود قوانین ناظر بر بانکها شامل «قانون پولی و بانکی کشور»، ۱۳۵۱ و «قانون عملیات بانکی بدون ربا» که نمی‌تواند پاسخی سریع و مناسب به نیازهای متنوع امروز و آینده نزدیک بدهد. • نارسایی‌های ساختار مالی بانکها و پایین بودن سطح سرمایه پایه بانکها و برخورداری آنها از حجم نگران‌کننده‌ای از اموال تملیکی و مطالبات غیرجاری، منجر به کاهش توان اعطای تسهیلات، درآمدزایی و مدیریت نقدینگی بانکها و قفل شدن منابع آنها شده است. • نبود فرهنگ تعامل و ارتباط مردم با بانکها. • عدم بکارگیری مدیران قوی و شایسته و توانمند که بتوانند توسعه پایدار را بصورت نظامند در بانکها اجرا کنند. • عدم علاقه به همکاری بانکها در سرمایه‌گذاریهای زیرساختی در زمینه‌های چون انرژی پاک و تجدیدپذیر. • رقابت ناسالم در تجهیز منابع، یکی دیگر از آسیب‌ها که متوجه سیستم بانکی است. • عدم رابطه پایدار بین صنعت بانکداری و دانشگاه. • تلاش ناکافی جهت ارتقاء دانش مالی اکثریت جامعه. • وابستگی مدیران بانکها به جناح‌ها و گروه‌های سیاسی و تغییرنمودن مسئولین بانکها با تغییرات دولت‌ها. • سوگیری‌های خاص در ارائه تسهیلات چه بصورت فردی چه بصورت منطقه‌ای. • فقدان نظام شایسته‌سالاری و شایسته‌گزینی به صرف عمل نه حرف. • عدم وجود مدیریت علمی کارآمد و بستر ساز. • فقدان مدیریت بر مبنای تجارب موفق با قوانین نظارتی موثر. 	<p>انرژی بادی و انرژی خورشیدی.</p>
<p>تهدیدها</p>	<p>فرصت‌ها</p>
<ul style="list-style-type: none"> • بانکداری سبز مفهوم جدیدی بوده و انتخاب و پذیرش آن از سوی مشتریان زمان‌بر است. • اجرای بانکداری سبز نیازمند تکنولوژی با هزینه بالا خواهد بود. • اجرای شیوه‌های بانکداری سبز نیازمند تکنیک‌های تجدیدپذیر و بازیافتی پرهزینه است. برای اجرای کلیه شیوه‌های بانکداری سبز، آموزش کارکنان بانک و به روز رسانی آن ضروری است. • حفاظت از داده‌ها و مشکل امنیت دائمی یکی دیگر از چالش‌های اتخاذ بانکداری سبز می‌باشد. • زمان‌بر بودن عملیات رمز عبور مشتری در بانکداری سبز نیز از دیگر چالش‌ها به حساب می‌آید. 	<ul style="list-style-type: none"> • حرکت مردم به سوی افزایش دانش رایانه به تسهیل شروع به شیوه‌های بانکداری سبز و افزایش تمایل مشتری به فعالیت‌های نوین بانکداری سبز منجر می‌شود. • بیشتر مشتریان تنها از کارت‌های ATM استفاده می‌کنند. از این رو شروع تمام طرح‌های شیوه‌های بانکداری سبز لازم به نظر می‌رسد. • با توجه به افزایش اسفاده از بانکداری تلفن همراه و بانکداری اینترنتی، گسترش شیوه‌های بانکداری سبز لازم به نظر می‌رسد. • بهبود کیفیت محیط زیست از طریق اتوماسیون و بانکداری آنلاین. • تمرکز بر امنیت اجتماعی از طریق کاهش اثرات منفی در جامعه. • در تأمین مالی اولویت‌دهی به سرمایه‌گذاری‌هایی که ریسک محیط‌زیستی را حداقل می‌نمایند. • مد نظر قرار دادن توسعه پایدار و روش‌های سبز برای حفاظت از اهداف اجتماعی در صنعتی شدن. • تغییر نگرش مدیران و مشتریان و ایجاد تمایل در آنها برای استفاده

	<p>از شیوه‌های سبز.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ایجاد فضای مطلوب در داخل و خارج بانک و کاهش هزینه‌ها و مصرف انرژی که صرفه‌جویی اقتصادی و افزایش تولید ناخالص داخلی را در پی خواهد داشت.
--	---

مأخذ: یافته‌های پژوهشگر

همچنین نتایج حاصل از ارزیابی کمی مدل حاکی از برازش مناسب مدل است یعنی داده‌های گردآوری شده از نمونه مورد مطالعه با مدل تحقیق سازگاری و تناسب لازم را دارد بنابراین مدل پیشنهادی مورد تأیید قرار گرفته و کلیه روابط تعریف شده مورد تأیید است. بر اساس مدل بدست آمده عوامل علی مؤثر بر توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز شامل؛ «ارائه مشاوره جهت ارائه خدمات توسط نیروی انسانی مجرب» و «حفظ و تامین منابع و محیط زیست توسط تامین کنندگان» است.

- دادن مشاوره برای عرضه خدمات از سوی نیروی انسانی مجرب شامل؛ عرضه خدمات نوین بانکداری (عرضه طرح‌ها و خدمات نوین بانکداری، در اختیار گذاردن تسهیلات، دادن مشاوره‌های اقتصادی و مالی) و ویژگی‌های فردی نیروی انسانی (نیروی انسانی مجهز شده به آموزش‌های تخصصی و حرفه‌ای، جذب نیروهای نخبه، استخدام افراد کارآمد، مهارت‌های لازم، تمرکز بر فعالیت اصلی در سازمان، آموزش سازمانی، آگاه سازی، تجارب کارکنان، تشکیل کارگروهی، پیوند همکاری، منابع انسانی متخصص، توانمندی‌های نرم‌افزاری، همکاری دائمی، هدایت نیروهای انسانی، توانمندسازی نیروی انسانی، ارتقاء دانش مالی، حفظ و نگهداری نیروهای کارآمد، تشویق کارکنان، نگاه صرف کارشناسی).

- حفظ و تامین منابع و حفظ محیط زیست از سوی تامین کنندگان شامل؛ سیستم ارزیابی تامین کنندگان (ایجاد سیستم ارزیابی تامین کنندگان از نظر زیست محیطی، ایجاد سیستم ارزیابی تامین کنندگان از نظر اجتماعی)، مصرف بهینه انرژی (کاهش انتشار گازها، الگوهای مصرف، استفاده بهینه از انرژی، عوامل تولید، کاهش مصرف استفاده، تامین انرژی مصرفی، منابع انرژی، عرضه محصولات متعدد) و حفاظت از محیط زیست (سرمایه‌گذاری برای حفظ گونه‌های در حال انقراض، اهمیت توسعه پایدار، معیار محیط زیست، کاهش آسیب‌های محیط زیستی).

عوامل زمینه‌ای مؤثر بر توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز شامل؛ «بازسازی فرهنگ جامعه»، «ویژگی‌های سازمانی»، «ارزیابی مدیران مبتنی بر شایسته‌سالاری» و «تحلیل محیط سرمایه‌گذاری» است.

- بازسازی فرهنگ جامعه شامل؛ فرهنگ جامعه (فرهنگ سازمانی، محدودیت‌های فرهنگی، پیوست فرهنگی طرح‌های اقتصادی) و حفظ آثار تاریخی (حفظ و مرمت، حفظ منابع طبیعی کشور، احیاء میراث ناملموس فرهنگی، محیط‌های اجتماعی).

- ویژگی‌های سازمانی شامل؛ نهادینه سازی (استفاده از نهاد تخصصی، نهادینه سازی، عرضه دانش کارآفرینی، نیازمندی‌های روز جامعه)، استقلال و تغییر دیدگاه (تغییر نگرش همه مسئولان، انتصاب مدیران، استقلال مدیران، وابسته نبودن مدیران، تغییر نکردن مسئولان بانک، نبود سوگیری‌های خاص) و ساختار سازمانی (نظام ارتقاء کارکنان، تخصیص پاداش، ایجاد امنیت در درون سازمان، پژوهش و توسعه برای نوآوری، برگزاری جلسات، استقرار ساختارهای سازمانی، فعالیت اثربخش، راحتی و سهولت در استفاده، نظام توجه به موضوع توسعه پایدار، حمایت‌های لازم دستگاه‌های مجری، ارائه تبلیغات، تولید برنامه‌های تبلیغاتی، ایجاد نظام نوآوری، چابک سازی مدیریت سازمانی، ایجاد برند، توانایی هدایت سازمان، امنیت شغلی جهت کارکنان، افزایش دانش مالی، پرهیز از جنسیت‌گرایی، وجود ابزاری کاری، اعتمادسازی درونی و بیرونی، ایجاد

تعادل، هماهنگی و همسو بودن با نظام فرهنگی، برنامه‌های تبلیغاتی، تقویت سلامت کارکنان، به روز شدن دانش بانکداری، کاهش معنادار زمان، کاهش تعداد شعب، اجرای نظرها و افکار خلاقانه، ایجاد بانک جامع اطلاعاتی، ایجاد انگیزش در منابع انسانی بانک، محاسبه کارآمدی افراد، ایجاد پیوند پایدار، رابطه پایدار، روابط عمومی، چارت سازمانی، حفظ استقلال واحدها).

- ارزیابی مدیران مبتنی بر شایسته سالاری شامل؛ مدیریت مبتنی بر شایستگی (انتخاب مدیریت قوی، نظام شایسته سالاری، مدیریت علمی کارآمد، مدیریت بر مبنای تجربه‌های موفق با قوانین نظارتی) و نظارت و بازرسی (نظارت مداوم، کنترل‌های داخلی و خارجی، استفاده از ابزارهای مختلف، نظارت به عملکرد).
 - تحلیل محیط سرمایه‌گذاری شامل؛ تحلیل محیط (بهبود فضای کسب و کار، رابطه همگون بین محیط بیرونی و محیط درونی، بهبود شرایط سیاسی، جلوگیری از هرگونه آلودگی، زیرساخت‌های سیستمی، عوامل محیطی ناشی از سیاسی‌نگری، ایجاد فضای رقابتی، ایجاد امکانات بازدید عموم)، حکمرانی خوب (دخاله نداشتن دولت‌ها، حاکمیت شرکتی، ساختار حاکمیت شرکتی، اجرای دقیق حاکمیت شرکتی، قطع دخالت‌های مستقیم دولت) و تحلیل سرمایه (جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی، استفاده از فرصت‌های پدید آمده، سرمایه‌گذاری در بخش حفاظت، استفاده از شاخص‌های بازگشت سوخت، تحلیل و بازخورد سرمایه‌گذاری، اعتبار سرمایه‌گذاری پروژه، طرح‌های توسعه‌ای، مکانیسم تامین مالی، سرمایه‌گذاری‌های زیرساختی، امکانات و توان مالی).
- عوامل مداخله‌گر مؤثر بر توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز شامل؛ «نظام حقوقی»، «نظام سیاسی و زیستی» و «نظام مالی» است.
- نظام حقوقی شامل؛ تدوین و اجرای مقررات (الزامات قانونی، قوانین و مقررات، وضع قوانین، اجرای مؤثر قوانین، حذف مکاتبات فیزیکی و ایجاد اتوماسیون اداری، دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌ها) و منشور اخلاقی و حقوق مشتریان (منشور اخلاقی و حسابداری، سوابق گذشته، منشور حقوق مشتریان و سهامداران).
 - نظام سیاسی و محیط زیست شامل؛ وضعیت سیاسی (نظام سیاسی، کاهش نابرابری، توزیع عادلانه تسهیلات، تمرکز بر توزیع قدرت سازمانی) و وضعیت محیط زیست (طرح‌های زیست محیطی، اهمیت به مسائل زیست محیطی).
 - نظام مالی شامل؛ موقعیت مالی (برنامه‌ریزی و تخصیص بودجه، تامین اعتباری نکردن طرح‌های آسیب‌رسان به محیط زیست، میزان تسهیلات پرداختی، تامین اعتبار نکردن طرح‌های فاقد توجیه، تعداد پروژه‌های تأمین مالی شده، میزان ابزارهای پرداخت) و ظرفیت‌های دولت الکترونیک (استفاده از ظرفیت‌های بانکداری شرکتی، دولت الکترونیک، ظرفیت‌های بازاریابی و برندینگ، ظرفیت‌های بانکداری دیجیتال، وجود ظرفیت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری).
- عوامل راهبردی مؤثر بر توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز شامل؛ «تحلیل استراتژیک»، «تامین منابع مالی توسط مشارکت کنندگان»، «بهبود شرایط سیاسی و ارتباطی» و «کنترل ریسک جهت جذب طرح‌های سرمایه‌گذاری» است.
- تحلیل استراتژیک شامل؛ تدوین برنامه استراتژیک (تدوین خط مشی سازمانی، داشتن اطلاعات دقیق، هماهنگی بین اهداف متعدد سازمان، توازن بین اهداف متعدد سازمان، درک و احصاء نقایص و محدودیت‌ها، ایجاد سازوکار مطالعاتی، بدست آوردن اطلاعات، تحلیل اطلاعات، ارائه شاخص‌های عملی به مردم، تدوین برنامه استراتژیک، سیستم جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات، تعریف و تبیین مدیریت کلان سازمانی)، اجرای استراتژی (استراتژی این سازمان‌ها، عمل به مأموریت اصلی، استراتژی مبارزه با عوامل دورنی، گزارش اقدامات، تقاضا و تخصیص بودجه) و نظارت و اصلاح عملکرد (اقدامات اصلاحی، نظارت به عملکرد، اصلاح نظام اداری، استاندارد سازی فرآیندها و فعالیت‌های سازمانی).

- تأمین منابع مالی از سوی مشارکت‌کنندگان شامل؛ تأمین منابع مالی (استقرار نظام پرداخت، کمک و تأمین اعتبار سرمایه‌گذاری پروژه، پرداخت پاداش به مشتریان بانک، پرداخت پاداش به کارکنان) و مشارکت ارگان‌ها (میزان مشارکت بانک‌های دولتی در اعطاء تسهیلات، میزان مشارکت بانک‌های دولتی با دانشگاه‌ها).
- بهبود شرایط سیاسی و ارتباطی شامل؛ بهبود ارتباطات (جایگاه مناسب نیروها، گسترش ارتباط با مشتریان، افزایش تعاملات، گسترش ارتباطات بین‌المللی) و شرایط سیاسی (گسترش داری‌های اجتماعی، حضور در طرح‌های ملی، کاهش تصدیگری دولت، حمایت از جریان‌های سیاسی).
- کنترل ریسک به منظور جذب طرح‌های سرمایه‌گذاری شامل؛ کنترل و ارزیابی ریسک (کنترل ریسک، آشنایی با ریسک‌های اعتباری، کاهش ریسک‌های بیرونی) و جذب طرح‌های زیربنایی اقتصادی و دانش‌بنیان و ... برای سرمایه‌گذاری (طرح‌های زیربنایی و مهم اقتصادی، طراحی و راه‌اندازی انواع سامانه‌های اجرایی، استفاده از پایگاه داده‌های، بخش‌بندی و سهم‌دهی، جذب سرمایه‌گذاران، تمرکز بر طرح‌های سودآور، طرح‌های زیربنایی و دانش‌بنیان).
- پدیده‌های اصلی و مؤثر بر توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز شامل؛ «ساختار سازمانی» است.
- ساختار سازمانی شامل؛ تغییر سازمانی (توسعه حرفه‌ای همه ارکان سازمان، پذیرش تغییر، تغییر نگرش مدیران ارشد)، توسعه اجتماعی سازمان (پاسخگویی، مسئولیت اجتماعی، مشارکت، عدالت اجتماعی، گسترش سطح اعتماد، شفافیت و عدالت، شفافیت و صداقت)، توسعه زیستی (توجه به محیط زیست، تشویق مردم به رعایت مسائل محیط زیستی) و بهبود خدمات به مشتری (منافع مشتری، تمرکز بر فعالیت‌ها، ارتقاء خدمات نوین).
- پیامدهای مؤثر بر توسعه پایدار بانکی در بانک‌های دولتی ایران با تأکید بر بانکداری سبز شامل؛ «بهره‌وری اقتصادی و اجتماعی»، «ارتقاء سطح اطلاع‌رسانی و خدمات»، «طراحی و سرمایه‌گذاری در خدمات» و «توسعه هوشمندی رقابتی» است.
- بهره‌وری اقتصادی و اجتماعی شامل؛ بهره‌وری اقتصادی (ارتقاء بهره‌وری در سازمان، هدفمند بودن سپرده‌ها، اثربخشی تسهیلات، اشتغال‌آفرینی پایدار، تعدد سبب خدمات، حمایت مالی از همایش‌ها، مبارزه با پول‌شویی)، کسب سود (سودآوری، تخصیص منابع مالی، تأمین مالی) و حفظ و جذب مشتری (تخصیص منابع و اعتبار به مشتریان، حفظ مشتریان).
- ارتقاء سطح اطلاع‌رسانی و خدمات شامل؛ بهبود سطح کیفیت خدمات (تسهیل‌گری در خدمات، توسعه خدمات غیرحضور الکترونیک، کیفیت خدمات، ارائه خدمات متنوع و متناسب، استفاده از قابلیت‌های فضای مجازی و گوشی‌های هوشمند، ارتقاء ارزش افزوده خدمات) و بهبود سطح اطلاع‌رسانی (ارتقاء سطح آگاهی مشتریان، ارائه گزارش‌های شفاف و روزآمد، افزایش توانمندی اطلاع‌رسانی، ارتقاء سطح زندگی مردم).
- طراحی و سرمایه‌گذاری در خدمات شامل؛ سرمایه‌گذاری در خدمات (پرتفوی سرمایه‌گذاری، داشتن زیرساخت‌های سیستمی، سرمایه‌گذاری طرح‌ها، تسهیل در جذب سرمایه، توزیع مناسب منابع مالی، تأمین مالی طرح‌های ویژه، سرمایه‌گذاری در طرح‌های زیست محیطی، ایجاد بستر کارآفرینی، گسترش سرمایه‌گذاری) و طراحی سیستم خدمات (طراحی و ایجاد سیستم‌های خدمات الکترونیک، طراحی و ایجاد سیستم دورکاری).
- توسعه هوشمندی رقابتی شامل؛ توسعه بانکداری دیجیتال (بانکداری دیجیتال، توسعه بانکداری الکترونیکی، راه‌اندازی میز خدمت الکترونیک) و توسعه و بهبود منافع جامعه (توسعه سواد، توسعه فناوری‌های مالی، بهبود تجهیزات اداری، توجه ویژه به مکانیابی، توسعه فضای هوشمند، توسعه دائم در سطح جامعه، توسعه طرح‌های عمرانی، توسعه طرح‌های دانش‌بنیان، اثربخشی فعالیت‌ها، توسعه سالیانه، حفظ منافع ملی و پایدار، بهبود مستمر).

این نتایج نشان می‌دهد عوامل علی، عوامل مداخله‌گر و عوامل زمینه‌ای بر مقوله تاثیر دارند. همچنین مقوله، عوامل مداخله‌گر و عوامل زمینه‌ای بر راهبردها تاثیر دارند و در نهایت راهبردها بر پیامدها تاثیر دارند. نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های؛ کومار و پراکش (۲۰۱۹)، بهاری و پاندی (۲۰۱۵)، وبر (۲۰۱۶)، ایلماز و نوری اینل (۲۰۱۸)، دومازت و کواچیویچ (۲۰۱۸)، فلاحی و ابوترابی (۱۳۹۲)، سلیمی‌فر و همکاران (۱۳۸۹)، شعبانی، حبیبی و عزیزاده (۱۳۹۷)، برزگر و همکاران (۱۳۹۲)، گرم و همکاران (۲۰۱۴)، زیلانی و همکاران (۲۰۱۲)، کولک (۲۰۱۶)، رادباده و الاعظم (۲۰۱۵)، بیری و ولاکات (۲۰۱۷)، رحیمی‌پور و ایمان‌پور (۱۳۹۷)، انصاری و صادقی‌مقدم (۱۳۹۳)، شراتی گارگ (۲۰۱۵)، لالون (۲۰۱۵)، آرس (۲۰۱۸) و بهاری و پاندی (۲۰۱۵) همسو است.

بطور کلی آسیب‌های پیش روی نظام بانکی ایران پیرامون توسعه پایدار بانکی با رویکرد بانکداری سبز را در دو سطح محیطی و کلان و در سطح شبکه بانکی می‌توان خلاصه نمود. در سطح کلان عدم استقلال بانک مرکزی و عدم هماهنگی دستگاه‌های متولی سیاست‌های پولی و سیاست‌های مالی از مهم‌ترین چالش‌های موجود است. از دیگر آسیب‌های نظام بانکی، تعریف مسئولیت‌ها و مأموریت‌های سنگین برای نظام بانکی و وجود انتظارات بعضاً غیرواقعی از بانک‌ها است. به عنوان نمونه در شرایطی که بازار سرمایه بنابه دلایل متنوع نظیر نبود بازارهای عمیق و برخوردار از انواع محصولات و ابزارهای سرمایه‌گذاری و پوشش ریسک، قادر به ایفای مناسب نقش خود در تامین مالی بخش حقیقی اقتصاد نیست، وظیفه تامین مالی بلندمدت را نیز سیستم بانکی بر عهده گرفته است (در حال حاضر بیش از ۹۰ درصد وزن تامین مالی اقتصاد، بر عهده نظام بانکی است). این موضوع در حالی است که منطقی‌م‌بایست انتظار از بازار پول محدود به ایفای نقش موثر در تامین مالی کوتاه‌مدت باشد. وضعیت نامطلوب موجود باعث گردیده که بانک‌ها بعضاً در ورطه تامین مالی‌های بلندمدت گرفتار گردند و از نقش اصلی خود در تامین سرمایه در گردش بنگاه‌های اقتصادی دور شوند. همچنین مهم‌ترین آسیب‌ها نظام بانکی در ناترازی پنهان در ترازنامه بانک‌ها و وجود شکاف بزرگ بین دارایی‌ها و بدهی شبکه بانکی است که در طول زمان این شکاف عمیق‌تر شده است. این ناترازی‌ها پیامدهای مختلفی اعم از تضعیف قدرت اعطای تسهیلات، تشدید رکود و جهش تورمی را متوجه اقتصاد ایران تحمیل می‌کند و نتایج ثانویه‌ای چون افزایش شکاف‌های طبقاتی و ناآرامی‌های اجتماعی را به جامعه ایران تحمیل می‌کند. دیگر آسیب‌ها و ضعف نظام بانکی کشور، مربوط به قوانین حاکم بر آن است. در واقع قوانین ناظر بر بانک‌ها شامل «قانون پولی و بانکی کشور»، مصوب تیرماه ۱۳۵۱ و «قانون عملیات بانکی بدون ربا»، مصوب شهریورماه ۱۳۶۲ و مقررات منبث از این قوانین نظیر مصوبات شورای محترم پول و اعتبار و بخشنامه‌های بانک مرکزی که در مجموع در سطح کلان، معماری نظام بانکی و در سطح خرد مختصات عملیاتی آن را طراحی و تبیین می‌کنند، در کنار سایر قوانین و مقررات موضوعه نظیر قوانین برنامه‌های پنج‌ساله توسعه، بودجه‌های سنواتی، مصوبات هیات دولت و نظایر آن که حاوی احکام و تکالیفی برای سیستم بانکی می‌باشند، از نقاط ضعف قابل توجهی نظیر پرداختن به کلیات و عدم برخورداری از جامعیت و شفافیت مناسب، رنج می‌برند. سطح و سرعت تغییرات صورت گرفته در شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع، همراه با پیشرفت‌های قابل توجه در عرصه فناوری و تحولات گسترده در عملیات و خدمات بانکی در دنیا، بازنگری و به‌روزرسانی قوانین در دوره‌های کوتاه‌تری نسبت به گذشته را ضروری ساخته است. به نظر نمی‌رسد با مجموعه قوانینی که بیش از سه و چهار دهه از عمرشان می‌گذرد بتوان پاسخی سریع و مناسب به نیازهای متنوع امروز و آینده نزدیک داد. نارسایی‌های ساختار مالی بانک‌ها چه در خصوص بانک‌های دولتی و چه در مورد بانک‌های خصوصی از دیگر آسیب‌ها و ضعف‌های نظام بانکی است. پایین بودن سطح سرمایه پایه بانک‌ها و برخورداری آن‌ها از حجم نگران‌کننده‌ای از اموال تملیکی و مطالبات غیرجاری، منجر به کاهش توان اعطای تسهیلات، درآمدزایی و مدیریت نقدینگی بانک‌ها و قفل شدن منابع آن‌ها شده است. نبود فرهنگ سازی و تعامل و ارتباط مردم با بانک‌ها و لزوم ارائه خدمات نوین از سوی بانک‌ها به مشتریان. تلاش در جهت بهبود و ارتقاء سطح زندگی مردم. علاقه و همکاری نکردن بانک‌ها در سرمایه‌گذاری زیرساختی، در زمینه‌های چون انرژی پاک و تجدیدپذیر. استفاده نکردن

از مدیران قوی و شایسته و توانمند که بتوانند توسعه پایدار را بصورت نظامند در بانک‌ها اجرا کنند. عمل به مأموریت اصلی بانک‌ها و عدم توجه به گرایش سیاسی و اجتماعی. نداشتن آمادگی‌های لازم بانک‌ها از اکوسیستم نظام بانکی برای اجرای مدل‌های نوین بانکداری است. امروزه با مطرح شدن مدل‌های جدید بانکداری مانند بانکداری دیجیتال، بانکداری شرکتی و غیره و آمادگی‌های لازم هم در سطح نهادی و هم در سطح سیستم‌های نظارتی و شبکه بانکی برای اجرای بهینه این مدل‌ها وجود ندارد در حالی که حیات و ممتد نظام بانکی به استفاده از فناوری‌های نوین برای کوتاه کردن فرایندها و انجام مؤثرتر رسالت آن وابسته است. کاهش سطح آگاهی و اطلاعات پرسنل و نیروی انسانی. توجه نکردن به قوانین و مقررات بالا دستی و پایین دستی لازم الرعایه در بانک‌های دولتی. بررسی سوابق گذشته و اصلاح نکردن عملکرد و روش‌ها. رقابت ناسالم در تجهیز منابع، یکی دیگر از آسیب‌ها که متوجه سیستم بانکی است. این موضوع از یک‌سو ناشی از حضور و فعالیت موسسات اعتباری غیرمجاز بوده و از سوی دیگر ناشی از ناتوانی برخی بانک‌ها در مدیریت نقدینگی و بروز کسری نقدینگی قابل توجه در آن‌ها می‌باشد. لازم به ذکر است که پیشنهاد نرخ‌های سود بالاتر از نرخ‌های توافق‌شده، در نهایت و با یک وقفه، عملکرد بانک‌هایی که خود را ملزم به تبعیت از مقررات می‌نمایند را نیز تحت تاثیر قرار داده تا آن‌جا که این گونه بانک‌ها ناگزیر خواهند شد که برای جلوگیری از بروز بحران نقدینگی، به پیروی از سایر بازیگران بازار وارد بازی غیراصولی و غیرمنطقی رقابت شده، نرخ‌های غیراقتصادی بالاتری پیشنهاد دهند. توجه نکردن به ملاحظات کارشناسی دقیق و بررسی‌های همه‌جانبه در برخی از تصمیمات کلان نظام بانکی را می‌توان دسته دیگری از آسیب‌ها نظام بانکی فعلی کشور عنوان کرد. استفاده ناپایدار از منابع طبیعی مهم‌ترین سیاست‌های محیطی توسعه است. سیاست‌های دیگری نظیر درونی کردن ملاحظات محیطی در برنامه‌های توسعه، مشارکت، تحصیلات و آموزش را در سیاست‌های توسعه مطرح نمودند. لذا با توجه به بین‌المللی بودن مسایل محیطی در توسعه، شعار عدم کفایت تلاش‌های داخلی مطرح شده و اتخاذ سیاست‌های خارجی نامناسب هم برای کشور. بنابراین اتخاذ سیاست نامناسب خارجی و ارتباط با دیگر ملت‌ها و دولت‌ها از جمله آسیب‌های دیگر می‌باشد. نبود آگاهی از محدودیت‌ها و ظرفیت‌های رشد اقتصادی و تأثیرات آن بر جامعه و محیط زیست. فقر مهم‌ترین دغدغه بعد اقتصادی توسعه پایدار است. این دغدغه تنها در بعد اقتصادی محدود نیست بلکه با سایر ابعاد نیز پیوند دارد. فقر در کشورهای در حال توسعه می‌تواند به تخریب محیط زیست کمک کند. ایجاد رابطه پایدار بین صنعت بانکداری و دانشگاه. استفاده نکردن از نهاد تخصصی دانشگاه در بر طرف نمودن مسائل و مشکلات جاری در بانک. تلاش ناکافی جهت ارتقاء دانش مالی اکثریت جامعه. وابستگی مدیران بانک‌ها به جناح‌ها و گروه‌های سیاسی. تغییر نمودن مسئولین بانک‌ها با تغییرات دولت‌ها. سوگیری‌های خاص در ارائه تسهیلات چه بصورت فردی چه بصورت منطقه‌ای. عدم پیوند همکاری میان مؤسسات علمی، بانکی و اعتباری مطرح بین‌المللی در راستای توسعه منابع انسانی. فقدان نظام شایسته سالاری و شایسته‌گزینی به صرف عمل نه حرف. عدم وجود مدیریت علمی کارآمد و بستر ساز و فقدان مدیریت بر مبنای تجارب موفق با قوانین نظارتی موثر از دیگر آسیب‌های پیش روی نظام بانکی ایران پیرامون توسعه پایدار بانکی با رویکرد بانکداری سبز است.

۶- راهکارها و پیشنهادهای علمی و عملی

در راستای نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود:

- به مسئولین شبکه بانکی کشور توصیه می‌گردد با ایجاد بسترهای لازم از جمله بستر سازی برای ترویج قانون‌گرایی، نهادینه کردن فرهنگ توسعه پایدار در جامعه، بستر سازی عوامل اجتماعی، سیاسی و اقتصادی، فضای کشور را برای توسعه پایدار آماده نمایند. بطوریکه زمینه لازم برای توسعه در همه جنبه‌ها و ابعاد آن فراهم گردد.
- تغییر نگاه دولت به نظام بانکی به عنوان کسب و کاری که سهم خود در اقتصاد را بصورت «تعریف شده» ایفا می‌کند و نه به عنوان حلال مشکلات بر زمین مانده.

- نظام اقتصادی کشور باید در چارچوب سیستمی رفتاری از سلامت لازم در سطوح مختلف فردی، بخشی، سازمانی، محلی، منطقه‌ای و ملی برخوردار باشد تا بتواند بسترهای لازم برای توسعه و تحول توسعه پایدار در نظام اقتصادی را بوجود آورد.
- توصیه می‌گردد مدیران ارشد بانک‌های دولتی، روشی را برای ترغیب کارکنان سازمان در راستای قبول توسعه و ترویج توسعه پایدار، تبیین نمایند.
- به مدیران سازمان‌ها توصیه می‌گردد با تدوین منشور اخلاقی و عمل به آن «توسعه پایدار» را بصورت یک تفکر سیستمی و فرهنگ غالب در سازمان نهادینه نمایند.
- رشد اقتصادی مهم‌ترین معیار موفقیت نظام‌های اقتصادی در جهت دستیابی به رفاه اقتصادی تلقی شود. از این رو کشورهای کمتر توسعه یافته تمام تلاش خویش را در جهت نیل به رشد اقتصادی متمرکز نمایند.
- اثرات محیط زیستی شامل اثرات داخلی و خارجی در محیط بانک کم شود. اثرات داخلی بانک با سرمایه‌گذاری در فناوری‌ها می‌تواند بر محیط زیست و جامعه اثرگذار باشد. تأثیرات مستقیم بانک‌ها بر محیط زیست مربوط به عملیات داخلی آن‌ها است که می‌توان به مواردی مانند انتشار گازهای گلخانه‌ای، استفاده از انرژی برق، استفاده از رایانه و دستگاه‌های خودپرداز، مصرف آب، دفع زباله و غیره اشاره نمود. اغلب این موارد تأثیر مستقیم بر مصرف انرژی دارند. اگرچه دفع زباله و کاغذ بانک‌ها، تأثیر نسبتاً کمتری بر محیط زیست دارد اما از آن جا که فعالیت سیستم بانکی گسترده است، در کل نمی‌توان این تأثیر بر محیط زیست را نادیده گرفت. اثرات خارجی محیط زیستی نیز به خدمات و عملکرد مشتریان بانک‌ها مربوط است.
- پیشنهاد می‌شود پایداری متعادل گردد زیرا پایداری در عمل موازنه‌ای است بین ضرورت‌های زیست محیطی و نیازهای توسعه که این موازنه از دو طریق بدست می‌آید؛ کاهش فشارها و افزایش ظرفیت‌های موجود.
- پیشنهاد می‌شود توسعه پایدار توسعه‌ای باشد که پاسخگوی نیازهای فعلی باشد بدون آنکه توان نسل‌های آینده در تامین نیازهای خود را تحت تأثیر قرار دهد.
- عدالت اجتماعی رعایت شود زیرا نبودن عدالت اجتماعی تداوم توسعه را دچار مشکل می‌نماید. بنابراین باید توسعه اجتماعی بگونه‌ای صورت پذیرد که سرمایه‌های زیست محیطی و نیازهای توسعه را برای نسل‌های بعد دچار نقصان و اختلال نسازد.
- برای شناسایی بهتر توسعه پایدار لازم است مباحث اقتصادی- اجتماعی - سیاسی و زیست محیطی و فرهنگی بطور همزمان مورد توجه قرار گیرد.
- بازپرداخت مطالبات بانک‌ها و پیمانکاران از سوی دولت با هدف تقویت ظرفیت اعتباردهی و تسهیل فرآیند افزایش سرمایه بانک‌ها.
- پرداختن به موضوع تدوین و پیاده‌سازی استانداردهای بانکی (به ویژه استانداردهای مربوط به سرمایه بانک‌ها) با هدف نزدیک شدن به مختصات و الزامات نظام بانکی بین‌الملل.
- تدوین و پایداری به استراتژی‌ها و برنامه‌های اقتصادی کشور و اصلاح ساختار بنگاه‌های اقتصادی با هدف پیشگیری از هدر رفت منابع سیستم بانکی.
- اصلاحات سیاستی و ساختاری در سطوح مختلف و وجود بانک مرکزی قوی و مستقل، هماهنگی سیاست‌های پولی و مالی کشور، توسعه دستگاه‌های نظارتی همگام با بانکداری نوین در کنار تغییر مدل کسب و کار بانک‌ها، اجرای حاکمیت شرکتی نوین در بانک‌ها و طراحی و اجرای برنامه دقیق و زمانبندی شده تحول نظام بانکی کشور می‌تواند از اقدامات مهم جهت قرار دادن ظرفیت‌های نظام بانکی در خدمت بخش‌های تولیدی و اقتصادی کشور جهت ارزش آفرینی باشد.

- اصلاح ساختار نظام بانکی، همچنین برای یافتن راه‌های بهبود اقتصادی و اجتماعی در این کشورها بر روی شناخت و مقایسه توسعه در این کشورها و مناطق در مقطع زمانی تمرکز نمایند.

ارجاعات

- ¹ Sustainable development
- ² World Commission on Environment and Development (WCED)
- ³ Ecology
- ⁴ Sustainable Banking
- ⁵ United Nations Environment Programme (UNEP)
- ⁶ World Bank
- ⁷ Globalization
- ⁸ Customer-Centricity
- ⁹ Green Banking
- ¹⁰ Joseph Schumpeter
- ¹¹ Quantitative Research
- ¹² Structural Equation Modeling (SEM)

فهرست منابع

- ابراهیمی، فریبا. (۱۳۹۹). «مروری بر ارائه خدمات پولی و مالی بانک‌ها در بستر بانکداری سبز». دوماهنامه نگرش‌های نوین مدیریت بازرگانی. ۱(۶)، ۱۷۸-۱۶۴.
- ابراهیمی امام قیسی، سلمان. (۱۴۰۰). «بانکداری سبز». چاپ اول. تهران: تیمورپور.
- پیردستان، مسعود، هرسج، فاطمه، صادق پور، محبوبه. و رجائی، یداله. (۱۳۹۹). «ارائه مدل یک پارچه برنامه‌ریزی بهینه چند هدفی زنجیره تامین سبز در شرایط عدم قطعیت و حل مدل با استفاده از الگوریتم‌های فرا ابتکاری و ارائه چارچوب مفهومی مناسب در بانک سپه»، مجله نخبگان علوم و مهندسی. ۲۴، ۳۶-۱۴.
- حجاریان، فاطمه، دیواندری، علی، فدایی، داود. (۱۴۰۰). «شناسایی مولفه‌های بانکداری سبز نوآور مبتنی بر اخلاق زیستی برای کسب مزیت رقابتی پایدار»، مجله اخلاق در علوم و فناوری. ۱۶(۱): ۴۲-۳۶.
- حمیدی، غلامرضا. و جوانمرد، مهدی. (۱۳۹۴). «مروری بر بانکداری سبز، فناوری اطلاعات و مزیت‌های رقابتی». دومین همایش ملی مهندسی رایانه و مدیریت فناوری اطلاعات. تهران: گروه پژوهشی بوعلی.
- رحیمی، غلامرضا. و ایمان‌پور، قربانعلی. (۱۳۹۷). «بررسی نقش پاسخگویی و تأثیر آن بر مدیریت توسعه پایدار». فصلنامه علمی-تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری. ۲(۴)، ۱۲۳-۱۱۵.
- شاهبندرزاده، حمید، کبگانی، محمدحسین. و شجاع‌الدین، سیده نعیمه. (۱۳۹۵). «ارائه مدل و تحلیل کمی خدمات پولی و مالی بانک‌ها بر مبنای ابعاد عملکردی در بانکداری سبز». راهبرد مدیریت مالی. ۴(۳)، ۶۷-۴۹.
- شعبانی، احمد، حبیبی، رضا. و علیزاده، مصطفی. (۱۳۹۷). «بررسی تأثیر مسئولیت اجتماعی بانک‌ها بر نگرش و رفتار مشتریان». نشریه تحقیقات مالی اسلامی. ۹(۱)، ۱۴۴-۱۱۱.
- عابدی، سمانه. (۱۳۹۸). «تحلیلی بر جایگاه استراتژی بانکداری سبز در توسعه پایدار اقتصادی». محیط زیست و توسعه فرابخشی. ۴(۶۴)، ۶۷-۵۰.
- عطائی قراچه، مسعود، داودی، سیدمحمدرضا. و هرتمنی، امیر. (۱۴۰۰). «ارائه و بررسی الگوی بانکداری پایدار با تأکید بر نقش اقتصاد مقاومتی با استفاده از روش تحلیل مضمون و مدلسازی ساختاری تفسیری (ISM)». دو فصلنامه علمی اندیشه مدیریت راهبردی. ۱۵(۱)، ۴۳۲-۳۹۳.

علی احمدی، علی‌رضا، بنیادی نائینی، علی. و تقوی، میرحمید. (۱۳۹۸). «شناسایی عوامل حیاتی موفقیت بانکداری پایدار با رویکرد آمیخته». نشریه علمی پژوهشی کدیریت فردا. ۱۸(۶۰)، ۳۲-۱۹.

کاظمی، رسول. (۱۳۸۷). «تجزیه و تحلیل عملکرد مالی بانک‌های دولتی ج.ا.ا. و مقایسه آن با بانک‌های اسلامی کشورهای حوزه خلیج فارس». دانش مالی تحلیل اوراق بهادار. ۱(۳)، ۵۰-۲۳.

کردنوری، امیرحسین، عدالتیان شهریار، جمشید، عزیزی، محمد. و کاباران زاده قدیم، محمدرضا. (۱۳۹۹). «طراحی مدل مفهومی کسب و کار در بانک‌های توسعه‌ای با رویکرد کارآفرینی بین‌المللی». فصلنامه اقتصاد مالی. ۱۴(۵۳)، ۱۷۲-۱۵۷.

مرادی، داود، شیخی، محمدتقی. و خادم، طلیعه. (۱۳۹۸). «بررسی تأثیر تحقق مدل بانکداری توسعه اجتماعی بر رشد و توسعه اقتصادی کشور با تأکید بر شبکه بانکی». نشریه مطالعات توسعه اجتماعی ایران. ۱۱(۴۲)، ۱۴۴-۱۲۱.

مطاعی، تهمینه، حسینخانی، حکیمه. و پارسا، الهام. (۱۳۹۵). «فعالیت‌ها و اهداف بانک مسکن در راستای توسعه پایدار». دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در سیستم‌های مهندسی انرژی، آب و محیط‌زیست. تهران: دانشگاه علم و صنعت ایران.

مقدسی‌نیا، حسین. (۱۳۹۵). «تأثیر بانکداری سبز بر رفتار مصرف‌کنندگان خدمات بانکی جهت دستیابی به توسعه پایدار؛ مطالعه موردی: بانک صادرات کرمانشاه». سومین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد سبز. بابلسر: شرکت پژوهشی صنعتی طرود شمال.

ملک‌زاده لیلی، بهزاد. و جعفرپور گلرودباری، حسین. (۱۳۹۵). «نقش مسئولیت اجتماعی شرکتی در توسعه پایدار صنعت بانکداری کشور». نخستین کنفرانس سراسری پیشرفت‌های نوین در مهندسی صنایع، مدیریت، اقتصاد و حسابداری. شیراز: پردیس بین‌الملل توسعه ایده هزاره.

نجف‌بیگی، رضا. (۱۳۹۷). «نگاهی به مدیریت توسعه پایدار و توسعه در ایران». تهران: ترمه.

نوبهار، عماد، دهقان‌نیری، محمود. و رجب‌زاده قطری، علی. (۱۳۹۷). «توسعه مدل و ارزیابی عملکرد پایداری بانک‌های ایران». نشریه پژوهش‌های مدیریت در ایران. ۲۳(۳)، ۱۸۷-۱۵۹.

_____. (۱۳۹۷). «اقتصاد سبز، ابزار و راهکار اجرایی». وزارت امور اقتصادی و دارایی. معاونت امور اقتصادی، دفتر مدل‌سازی و مدیریت اطلاعات اقتصادی.

- Akin, A. & Yilmaz, İ. (2016). «Drivers of corporate social responsibility disclosures: Evidence from Turkish banking sector». *Procedia Economics and Finance*. 38, 2-7.
- Aras, G., Tezcan, N. & Furtuna, O.K. (2018). «Multidimensional comprehensive corporate sustainability performance evaluation model: Evidence from an emerging market banking sector». *Journal of cleaner production*. 185, 600-609.
- Biswas, Nigamanada. (2011). «Sustainable Green Banking Approach: The Need of the Hour», *Business Spectrum*. 1(1), 32-38.
- Fortunski, B. (2011). «Does the environmental management standard Iso 14001 stimulate sustainable development? », *Manegment of Environmental Quality*. 2, 1-31.
- Lalon, R.M. (2015). «Green banking: Going green». *International Journal of Economics, Finance and Management Sciences*. 3(1), 34-42.
- Musvoto, C., Nortje, K., De Wet, B., Mahumani, B.K. & Nahman, A. (2015). «Imperatives for an agricultural green economy in South Africa». *South African Journal of Science*. 111(1-2), 01-08.
- Nandini Prabhu, G. & Aithal, P.S. (2021). «A Review-Based Research Agenda on Green Banking Service Practices through Green CSR Activities». *International Journal of Management, Technology, and Social Sciences (IJMTS)*, 6(2), 204-230.
- Narayanan, M. & Chandrasekaran, (2021). «Effectiveness of Green Banking Initiatives – A Special Reference Towards Public Sector and Private Sector Banks in Tamilnadu». *International journal of innovative research in technology*. 8(7), 2349-6002.

- Prakash Pillai, R. & Praveen Raj, D. (2019). «Perspective and Usage Patterns of Green Banking Services: A Cross-Sectional Analysis of Customers from Selected Banks in Kerala». *Research review international journal of multidisciplinary*, 4(2), 2455-3085.
- Rabinson, H.S., Anumba, C.J., Carillo, P.M. & Al-Ghassani, A.M. (2011). «STEPS: A Knowledge management maturity roadmap for corporate social responsibility». *Business Process Management Journal*. 12(6), 121-136.
- Rahman, M., Ahsan, M., Hossain, M. & Hoq, M. (2013). «Green banking prospects in Bangladesh». *Asian Business Review*. 2(2).
- Rajesh, T. & Dileep, A.S. (2014). «Role of banks in sustainable economic development through green banking». *International Journal of current research and academic Review*. 2(12), 136-141.
- Rajput, N., Bharti, M., Bhutani, M.S. & Oberoi, S. (2014). «Green banking in India: way to sustainable growth». *Global Journal of Enterprise Information System*. 6(3), 20-25.
- Sharma, M. & Choubey, A. (2021). «Green banking initiatives: a qualitative study on Indian banking sector». *Environment, Development and Sustainability*. 24, 293-319.
- Weber, O. (2016). «The impact of green banking guidelines on the sustainability performance of banks: The Chinese case». *Policy Brief*. 79, 1-8.
- Yang, Sh. & Zhao, J. (2009). «Study on Commercial Banks Credit Risk Based on AGA and Camel Rating System. In: 2009 Second International Workshop on Knowledge Discovery and Data Mining». Date of Conference: 23-25 Jan. 2009, INSPEC Accession Number: 10468356.
- Zhang, X., Wang, Z., Zhong, X., Yang, S. & Siddik, A. (2022). «Do Green Banking Activities Improve the Banks' Environmental Performance? The Mediating Effect of Green Financing». 14, 989.

Providing a model of sustainable banking development in Iranian governmental Bank with an emphasis on green banking

Mohammad Ali Jafari gorji¹

PhD student in Public Administration, Department of Management, Faculty of Management and Economics, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Reza Najaf Beigi^{2*}

Professor of Public Administration, Department of Management, Faculty of Management and Economics, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding author)

Abolhassan Faghihi³

Professor of Public Administration, Department of Management, Allameh Tabatabai University, Visiting Professor, Faculty of Management and Economics, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Mohammad Javad Kameli⁴

Associate Professor (Retired) Department of Management, University of Police Sciences, Tehran, Iran

Abstract: *The present study was conducted with the aim of providing a model of sustainable banking development in Iranian governmental bank with an emphasis on green banking. The present study was basic research of the quantitative method and was descriptive-analytical method, which was implemented with the structural equation modeling approach based on survey method. The statistical population consisted of staff and staff managers and experts of state banks, 291 of whom were randomly selected for relationships between variables based on Cochran's formula. For quantitative data analysis, structural equations modeling and SPSS and PLS software were used. The results showed that according to the obtained model, the casual conditions of sustainable banking development in Iranian governmental bank with an emphasis on green banking are; "Providing advice for the provision of services by experienced human resources", "Preserving and supplying resources and environment by suppliers", the context conditions of sustainable banking development in Iranian governmental bank with an emphasis on green banking are; "Rebuilding the culture of society", "Organizational Features", "Evaluation of managers based on meritocracy", "Investment Environment Analysis", the intervening conditions of sustainable banking development in Iranian governmental bank with an emphasis on green banking are; "Legal System", "Political system and environment", "Financial System" and the strategies of sustainable banking development in Iranian governmental bank with an emphasis on green banking are; "Strategic Analysis", "Financing from contributors", "Improving political and communication conditions", "Risk control in order to attract investment plans". Therefore, managers of Iranian governmental banks should be familiar with the goals and plans of green banking and place it at the top of the vision and mission of the banking industry.*

Key words: *Sustainable Development, Sustainable Banking, Green Banking, Structural Equation Modeling Method.*

¹ E-mail: maj_gorji@yahoo.com

² E-mail: rezanajafbagy@yahoo.com (Corresponding Author)

³ E-mail: faghihiabolhassan@gmail.com

⁴ E-mail: p.h.d.kameli@gmail.com